
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<http://books.google.com>

DB

377

P752s

A

0

0

1

2

9

5

4

3

0

1

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA
LOS ANGELES

SZLAVÓNIÁRÓL.

MINT

MAGYAR ORSZÁGNAK

ALKATMÁNYOS RÉSZÉRŐL

ÉRTEKÉZIK

PODHRADCZKY JÓSEF,

**NAGY MÉLTÓSÁGÚ MAGYAR KIRÁLYI UDVARI KINTTÁR SZÁM-
VEVŐ HIVATALÁNAK TISZTE, T. N. TRENTSIN VÁRMEGYÉNEK
TÁBLA BIRÁJA, 's a' MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁGNAK
LEVELEZŐ TAGJA**

BUDÁN,

**Nyomtatott Gyurián és Bagó betűivel
1837.**

„Regnum Hungariae, cui vix simile vidit sol, sic dissipatum est, ut vix inter se partes ullae cohaereant. — Quid igitur est, quod Regnum vestrum tantopere depressit? nullam ego causam vestrae ruinae maiorem fuisse arbitror, quam discordias vestras. — Namque, sicut res vestrae per concordiam creverunt: sic per discordiam sunt diminutae. Quoniam nulla durare potestas valet, ubi dissensio regnat.“

Aeneas Sylvius Ep. 78. ad Dionys. de Széch
Archi-Episcopum Strigoniensem.

„Quamvis in Historia Hungariae vel enarranda, vel illustranda plures magni nominis Viri summa laude versati iam fuerint; nondum ii tamen ita rem omnem exhausserunt, nihil ut aliis, in quo vires ingenii periclitentur, reliquerint.“

Steph. Katona Praef. in Hist.
Hungariae Ducum.

DB
377
P752s

ELŐLJÁRÓ BESZÉD.

A' társaságok azon egy gyökérből elágazott Nemzetekből támadtak, mint Kézai Simon szerint Száz Nyoltz Nemzetségből származott ditsó Eleink. *) Minden polgári alkatmánynak tehát Egyesség a' kezdete. — Illyen atyafiságos szövetségekre pedig, melyeken a' Nemzetségek Főbbbei uralkodtak, köz hátorság kényszerítette a' tiszteletre méltó Véségeket, hogy Nemzetüket megtámadások ellen védelmezhessék. — Későbbben az utáni a' Nemzetségek Fejei között történt visszavonások elhárításának okáért, Egy választatott el, 's kezébe adták a' fő-hatalmat, hogy a' Főek nevében a' közjóra ügyeljen, az egész Nemzet pedig fejenként hozzá hallgasson; minthogy engedelmesség nélkül semmi féle társaság fön nem álhat. — Azért is, mivel a' Fejedelem, alattvalóinak segedelmük nélkül a' köz-hátorságot fön nem tarthatja: ellenben azoknak boldogulásök meg a' józan okosságból eredett hódoló engedelmeségtől függ; önként következik, hogy a' Fejedelem a' Nemzettel, 's a' Nemzet a' Fejedelemmel olyani öszszeköttetésben áll, mint a' fő a' többi taggal.

*) „Propagatio et soboles, origo est rerum publicarum. Sanguinis autem coniunctio, benevolentia devincit homines et caritate. Magnum est enim, eadem habere monumenta Maiorum, iisdem uti Sacris, sepulcra habere communia.“ Cic. Lib. I. de Off.

IV

Hasonló alkatmányú szövetségben társalkodó Magyar Nemzet hajdan maroknyi nép létére, egyesült erővel, és Istennek segítségével hét országot hódított meg. Egész Európában nem találtatott olly Nemzetség; melly akkor erejével, 's hatalmával megmértközhetett volna. „Si quis me (interrogaverit) praestantissime Páter! így szólította meg Bétsben egykor Sylvius Aeneás Széchi Dienes Esztergami Érseke: 's Cardinált, cur ego, natus in Hetruria, de statu Regni Hungariae loqui praesumam; respondebo: — me legisse historias vestras, invenisseque Hungaros multis victoriis claros nomen ad astra tulisse; atque idcirco, sicut natura iubet, eorum me virtutibus affici. — Verum — Status Regni Hungariae, proh dolor! non sine gravi damno totius Christianitatis, confractus, quassatus, et omni splendore nitoreque pristino denudatus est: tantaque mutatio in Regno vestro — facta est, ut, si quis Procerum antiquorum iam ab inferis resurgeret, Hungariamque intraret, nullatenus suam Patriam recognosceret. Apud historicos veteres reperi, vestrum Regnum florentissimum quondam fuisse, et hominibus, et opibus beatum; cuius tanta latitudo longitudoque fuit, ut á Constantinopoli marique Pontico usque ad Austriam; et a Polonia usque ad sinum Adriaticum protenderetur. In cuius gremio septem amplissima Regna claudebantur, quae a Corona Hungariae, tamquam feuda dependebant: ut merito quidam non tantum Regem, sed Archi-Regem Hungariam habere dixerint. — Tam venerabile et clarum erat ubique terrarum Hungarorum nomen. At nunc, quam lacerum sit vestrum Regnum; ipsi scitis. — Regnum Hungariae, cui vix simile vidit sol, sic dissipatum est, ut vix inter se partes ullae cohaereant. — Quae autem — tantae mutationis ac ruinae causa? — Non possum ego de ceteris loqui, quos non vidi. De vobis, qui hic estis, illud possum dicere, quod de quovis hominum genere dici potest.

Video enim vos forma proceros, corpore decoros, viribus robustos, sermone gratos, et in omni opere acceptos. Quid igitur est, quod Regnum vestrum tantopere depressit; quum nec vires vestris hominibus desint, nec ingenia, sicut ex omnibus audio, qui vestram Regionem peragrarunt? — nullam ego causam vestrae ruinae maiorem fuisse arbitror, quam discordias vestras. Namque, sicut res vestrae per concordiam creverunt; sic per discordiam sunt diminutae. Quoniam nulla durare Potestas valet; ubi dissensio regnat. — Civiles autem dissensionēs, invidia et ambitio, quae pestes in Regno vestro grassantes, omnium dissensionum vestrarum, et omnium malorum causa fuere. Et utinam etiam non hodie inter vos hi essent morbi!

Igaz tehát, a' mit Polybius Lib. VI. mondott: „Duo sunt, quibus omnis Respublica servatur: in hostes fortitudo, et domi concordia.“ és Cicero de Amicit: „Nulla enim Domus tam stabilis, nulla Civitas tam firma, quae non odiis, atque dissidiis funditus possit everti.“ A' m'ái Szlavónia is akkor esett ki kezeink közül, midőn szerentsétlen Eldődeink II. Lajossal egyet nem értvén, ellene törekedtek, 's fejedelmi hatalmát meg-gyengítették; észre nem vévén a' boldogtalanok, hogy ha őtet elérőtlennítik, a' Haza erejét is megrongálják. Holott a' ki a' Fejedelem Jógait védelmezi, az a' Hazájét is oltalmazza: 's a' ki a' Haza boldogságát előre mozdítja, az a' Fejedelem előmenetelén szinte munkálkodik; mert a' Fejedelem személyében egyesülnek a' Nemzetnek 's a' Hazának minden Jógai, mellyeket fő-hatalmának ereje által azon mértékben áraszt honfaira, a' minőben polgári állapotjukhoz képest osztogatni szükséges. Ezen szoros összeköttetésnél fogva, kiki ereje szerént tartozik a' Fejedelem és a' Haza boldogságát eszközteni. Még is „Quidam ita sunt stulti, mond Cicero, ut amissa Republica, pi-

VI

scinas suas fore salvas, sperare videantur.“ A' közjóra törekedésnek pedig ez az oka; mert „Repubblica incolumi, longe felicior est rerum privatarum status, quam si singulis civibus prosperae res sint, rerum vero summa afflicta. Cui enim privatae res laetae sunt, Patria perdita, ipse nihilominus perit: at cui adversae sunt res, in Patria felici longe facilius servatur. Respublica privatos casus sustinere potest: publicas vero clades singuli tolerare nequeunt.“ Thucyd. Lib. II. in Orat. Periclis. Vajha ezen mondanak igazságát saját kárunkkal soha sem tapasztaltuk volna! de a' Mohátsi veszedelmet szerző vísszavonásoknak most is szánkban vagy on az íze.

Jóllehet pedig, hogy immár fölvelt tárgyamra térjek, Szlávóniáról, mint Magyar Országnak alkalmányos Részeről több Hazafi ditséretes szorgalommal értekezett; mind az által gyenge igyekezeteimnek is lészen valami kis sikere: mert az Igazság annál nagyobb fényességre vergődik, mennél többen fölvilágosítják. — Irtam Pesti Hegy Ujvárában Szent László Király napján 1837. esztendőben.

Podhradczyk Jósef.

Azon érdemes Hazafiak tisztelt Neveik, kik Szlavóniáról, mint Magyar Ország alkatmányos Részeről ki-adott munkáikban értekeztek.

Timon Samu Jesuita „Imago Novae Hungariae Repraesentans Regna, Provincias, Banatus, et Comitatus Ditionis Hungaricae. Historico genere strictim perscripta.“ Cassoviae 1734 in 8. második ki-adás 1762. Bétsben negyed rétbén jelent-meg.

Prai György „Diatribae in Dissertationem Historico Criticam de S. Ladislao Hung. Rege Episcopatus Varadiensis Fundatore ab Antonio Gánótyz conscriptam.“ Posen. 1777. in 4. §. VI. p. 77—82. §. VII. p. 83—87.

Prai György „Specimen Hierarchiae Hungaricae.“ Posen. 1779. in 4. P. II. p. 362—382.

Koller József „Historia Episcopatus Quinque Ecclesiensis.“ Posen. 1782. in 4. Tom. I. §. XIV. p. 47—57.

Engel János „Geschichte des Ungrischen Reichs, und seiner Nebenländer.“ Halle 1798. in 4. II. Theil pag. 392—394.

(Madarassy Ferentz) „Dissertationes Historico-Criticae super quibusdam Vetustiorum Rerum Ungaricarum Capitibus.“ Posen. 1832. in 8.

Gyurikovits György „Verőtze, Szerém, Posega Vármegyék, és a' Gradiscai, Bródi, Péter-Vári Határ őrző Regementek vidékei Magyar Országnak el-válthatatlan Részei.“ Az 1836 eszt. Tudományos Gyűjteménynek V. kötetében a' 36—72 lapokon.

F. T. N. Fejér György Prépost Úr szinte készített e' tárgyba szóló munkát Ossegovich Észrevételei ellen, melyet nem sokára ki-adand.

VIII

Ellenkező értelemben írott könyvek pedig ezek.

Rattkay György „*Memoria Regum et Banorum, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae.*“ **Vien. 1652.** in fol. 1772-ben ismét kinyomtatott Bétsben in 4.

Kercselich Boldisár Ádám „*De Regnis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Notitiae Praeliminares.*“ **Zagrabiae s. a.** in fol. hozzá tartozik ezen munkája-is: „*Historiarum Cathedralis Ecclesiae Zagrabiensis Partis I. Tomus I.*“ **Zagrab. s. a.** in fol.

(**Skerlecz Miklós**) „*Fundamenta, quibus ostenditur tres Inferioris Sclavoniae Comitatus semper ad Jurisdictionem Regni, et Bani Sclavoniae pertinuisse.*“ **1790** in fol. „*De Municipalibus Juribus, et Statutis Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae.*“ **Zagrabiae 1830.**

Fundamenta, quibus ostenditur, tres Inferioris Slavoniae Comitatus semper ad Jurisdictionem Regni, et Bani Slavoniae pertinuisse Zagrabiae 1832 in 8.

(**Ossegovich Imre**) „*Animadversiones Historico-Criticae unius e Croatis, in opus: „Super quibusdam vetustiorum rerum Hungariae capitibus.”* **Posonii typis Haeredum Belnayanorum A. 1832 editum; signanter vero in Dissertationem eius Alteram: „De Primitivis Regni Hungariae Limitibus, sive de Partibus eiusdem Regni Integrantibus Zagr. s. a.** in 4. **Typis Francisci Suppan, C. Reg. priv. Typographi. Hallom,** hogy erre megfelelt eme könyvnek Szerzője „*Brevis et Sincera Responsio, ad Reflexiones, seu potius Obiectiones unius e Croatis, ad libellum: Dissertationes Historico-Criticae super quibusdam vetustiorum rerum ungaricarum capitibus; praecipue autem adversus Propositionem illam, quae Primitivos Regni Hungariae Limites a Carpatho ad Savum usque protensos fuisse statuit.*“ **Scripsit F. M. de M. M. et G. E. E. A. P. P. Lipsiae 1835 in 8.**

I. F e j e z e t.

Dráva, és Száva közti Tót országnak Szlavónia nevééről.

Azért neveztetett-el a' mái Tót ország Szlavóniának, mivel Heraclius Császár országlásakor K. sz. u. 610. — 641. esztendő tájban a' Dráva, és Száva közét-is Horvátok szállották meg, valamint a' bársonyban született Constantinus Görög Császár. De Administr. Imp. Cap. 40. föl-jegyzette: „At a Chrobatis, qui in Dalmatiam venerunt, pars quaedam secessit, et Illyricum, atque Pannoniam occupavit, habebantque ipsi etiam Principem supremum, qui ad Chrobatiae tantum Principem amicitiae ergo legationem mittebant.“ — Ezekre Farlati Illyrici Sacri Tom. I. p. 117: „E Chrobatis igitur, qui Dalmatiam occupaverant, duplex Chrobatorum secessio facta est, úgy mond, altera ad orientem, altera ad septentrionem; hi quidem migraverunt in Pannoniam Saviam, quae a novis incolis genere Sclavis, Sclavoniae nomen accepit: illi vero profecti sunt in Illyricum, id est, in Moesiam superiorem, et ab Serblis eiusdem nationis et linguae populis in agrorum societatem admissi, sedes ac domicilia collocarunt in Moesia, quae tum dicta est, hodieque dicitur Serblia.“

A' Dráva, és Száva köze pedig, minek előtte azt vitéz atyáink el-foglalták, Constantinus szerint Cap. 38. Magna Moraviá-hoz tartozott : „Turcae itaque (ex Atelcusu per Patzinacitas) profugati fugientes, et terram ad sedes collocandas quae-
rentes, Magnam Moraviam ingressi, incolas eius expulerunt, ibique sedes suas posuerunt, tenentque etiam in hodiernum usque diem,“ és a' 40-dik fejezetben : „Locus autem, quem primitus Turcae occupabant, a fluvio interlabente nuncupabatur. Etel et Cusu, in quo nunc Patzinacitae commorantur; a quibus sane pulsi Turcae et profugientes, sedes posuerunt illic, ubi nunc habitant. In hoc autem loco antiqua quaedam monumenta supersunt, inter quae pons Traiani Imperatoris ad initia Turciae; et Belgrada, quae trium dierum itinere ab ipso ponte distat, ubi turris est Sancti ac Magni Constantini Imperatoris; et rursus ad cursum fluminis extat Sirmium, quod Belgrada abest duorum dierum itinere: inde Magna Moravia baptismo carens, quam Turcae devastarunt, cuiusque Princeps olim fuit Sphendoplocus — Confines autem Turcis sunt Orientem versus Bulgari, ubi eos Ister fluvius, qui et Danubius dicitur, separat. Septemtrionem versus Patzinacitae, ad Occidentem Franci, ad Meridiem Chrobati.“ a.) 'S a' 42-dik Fejezetben :

-
- a) Cap. 13. „Turcis hae gentes conterminae sunt: Ad Occidentem Francia, ad Septemtrionem Patzinacitae, ad Meridiem Magna Moravia, sive Sphentoploci Regio, quae omnino a Turcis vastata est, et ab ipsis iam obtinetur. Chrobati vero ad montes Turcis adiacent.“ Horvát orszá-

„A' Thessalonica usque ad Danubium flumen, in quo Urbs Belgrada, octo dierum iter est. — Et habitant quidem trans Danubium flumen Turcae in terra Moraviae, atque etiam ulterius inter Danubium et Sabam b.) fluvios.“

Schönewisner István *Antiquit. et Hist. Sabarien.* Lib. VI. Cap. X. p. 222. Constantinus Császárnak föl-hozott szovaira Salagi István *ellen De Statu Ecclesiae Pannonicae* Lib. II. Cap. XV. p. 82.—83. „Sensus verborum est, Turcas, sive Hungaros habitare Belgrado vicinos in terra Moraviae, non modo trans Danubium, videlicet e regione Belgradi: verum etiam mox supra Belgradum inter Danubium et Savum in provincia Sirmiensi, unde Magnam Moraviam incipere, iam Capite 40. Porphyrogenitus dixerat.“

got pedig Cap. 30. ilyen határok közé szorítja: „A' Zetina autem fluvio Chrobatia incipit, extenditurque versus mare ad Istriae usque confinia, sive Alburnum urbem, versus Montana, aliquatenus etiam supra Istriae Thema excurrit versus Tzentinam, et Clebna Serviae Regionem.“

b) Graevius János in *Notis ad Justini Historias Philippicas* edit. Lugdun. Batav. 1701. in 8. p. 501. „Sabi fluvius Straboni Σάος est; et Plinio Saus. Sabi pro Savi frequenti temporum illorum scriptione. Ita habemus in Glossis bacca pro vacca; berbex, pro vervex, bicissim, pro vicissim, et id genus alia.“ — és Hofmann János *Univers. Lexicon.* edit. Basil. 1687. in Fol. p. 568. „Dravus Pannoniae fluvius, quem Danubius excipit, Darius dicitur Ptolomaeo, Drabus Straboni.“ meg Tom. II. p. 315. „Saus, Savus Ptol. Sol. Sabus Trogo.“

A' Dráva, és Száva közti Szlavónia tehát Tót ajakú Horvát lakosiról vette nevezetét; minek okáért Dalmát, és Horvát országok-is mind a' régi Oklevelekben, mind pedig a' Históriában gyakran Szlavóniának neveztetnek.

II. F e j e z e t,

Vitéz Atyáink elejétől fogva birták Dráva és Száva közét.

Béla Királynak névtelen Jegyzője szépen meg egyez Constantinus Görög Császárnak bizony-
ságával; mert Históriájának 43-dik Fejezetében szinte írja: hogy vitéz Eleink első el-foglaláskor Dráva, és Száva közét-is meg-hódították: „Bulsun, Lelu, et Botond hinc egressi silvam, quae dicitur Peturgoz, descendentes iuxta fluvium Culpe, castra metati sunt, et transito fluvio illo, usque ad fluvium Zoua, castrum Zabrag ceperunt, et hinc equitantes, castrum Posaga, et castrum Ulçou ceperunt.“ Mire nézve Kercselich De Regnis Dalm. Croat. Slav. Notitiae című könyvében a' 84-dik lapon, Constantinus Császárnak e'me sorai után „Et terram ad sedes collocandas (Turcae) quaerentes, Magnam Moraviam ingressi, incolas eius expulerunt, ibique sedes suas posuerunt, tenentque etiam in hodiernum diem.“ Illyen észre vételt írt: „Moravia Magna ad finem saeculi noni, atque initio decimi, etiam per

Pannoniám protendebatur. Quare, dum Anonymus noster in rei substantia cum Porphyrogenito convenit, malo — Anonymum sequi.“

De idővel, Szerémségnek egy része, a' Görögök kezére jutott; mert Cedrenus 1019-dik esztendőre nyilván mondja: „Subacta Bulgaria Imperatori (Basilio) se dedidit contermina Chrobatorum gens, et eius Principes, fratres duo, quibus Imperator honores ac opes amplas tribuit. Solus adhuc imperium detrectabat Sermo, Sirmii dominus, Nestongi frater. Ad hunc Constantinus Diogenes finitimae provinciae praefectus legatum mittit, interposito iure iurando affirmans, cupere se ipsum convenire, ac de rebus necessariis colloqui.“ — Obtemperat Sermo, atque — cum Diogene congreditur: ibi cum iam colloquuturi essent, Diogenes pugionem, quem in sinum abditum gestabat, subito in latus sermonis adigit, eumque interficit — valida manu ad Sirmium proficiscitur, viduaeque exterritae magnis insuper sollicitationibus persvadet, ut se, Sirmiumque Imperatori traderet. Ea Bizantium missa; ibi primario cuidam civium matrimonio copulata est, Diogenes recens captae ditioni praefectus.“ — Edit. Venet. p. 561. Ezer huszonötödik esztendőre pedig az 564-dik lapon ezeket írja: „Patzinacitae irruperunt in Bulgariam, et plurimos homines, Duces, ac cohortes occiderunt, ac ceperunt. Itaque Constantinus, Sirmii Diogenem Praefectum, Bulgariae Ducem creat, qui saepe cum iis palantibus commissa pugna eos fudit, coëgitque trajecto Istro quiescere.“ — és 1029-dik esztendőre: „Constantinus Diogenes, cuius uxor fratre Imperato-

ris nata erat, Sirmii Praefectus, inde transfertur, ac Thessalonicae Dux constituitur.“ 'S e' volt az oka, hogy Szent István Király 1009-dik esztendőn a Pétsi Püspökségnek megyéjét, mellyet túl a' Dráván Száva partjáig ki-szabott, élete fottáig meg nem határozhatta; a' mire II. Endre Király 1235-ik eszt. Oklevelében Kercselichnél Hist. Episc. Zagrab. p. 2. arányzott mondván: „Quoniam ultra Dravi fluvium limes, seu terminus Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae nondum fuerat (Sz. László Király országolása előtt) stabilitus.“ — De mivel Szerémség mint alkatmányos rész első el-foglalás óta Magyar országhoz tartozott, érette I. Endre Király szinte hadakozott, a' mint Rádo Nádornak alapító leveléből, mellyet Száva Szent-Demeteri (Mitrovitzi) monostornak 1057-dikben adott, nyilván kitetszik, és szerentsésen vissza is vette: „Monasterium meum Sancti Demetrii super Savum fluvium, quod multis bellicis laboribus, cum tota provincia illa, Sanctae Coronae rectificavi, et iterum aquisivi; quia illud monasterium est in Parochia S. Petri Quinque-Ecclesiensis.“ — Kercselich Notitiae p. 104. — 105. — Azomban Béla vezér ötsével viselt háborúkor ismét Görög bírtok alá esett, mint a' Boldvai Misemondó könyvben írott jegyzetek említik: „An. 1068. Civitas Bulgarorum (Nándor Fejérvár) a rege Salomone capitur, rursusque ab iisdem Bulgaris, et Graecis dolo recipitur. An. 1072. Salomon rex Bulgariense regnum invadit.“ — Vesd egybe Turótzsi Kronikását P. II. Cap. 50. Hol többi között: „Fugientibus autem Graecis, ac Bulgaris, transierunt

Hungari, et terminos Bulgarorum occupaverunt. Úgy mond: Rex autem et Dux (Geysa) secunda feria transierunt Zavam, et mane facto, ordinaverunt acies suas, et plenis manipulis suis, universaliter per turmas suas, insertis umbonibus, obsederunt civitatem (Nándor Fejérvár) — et Graecos, Saracenos, atque Bulgaros crudeliter trucidarunt: qui autem residui fuerant, cum Nicotâ Duce eorum, fugerunt in arcem. — Porro, in arce reclusi rogaverunt Regem et Duces, ut eis vitam et libertatem donarent; arcem et universa, sibi vendicarent. Manibus itaque Regis, et Ducum, in fidei pignus, extensis, quod eos amplius non laederent, omnes, qui in arce erant, descenderunt. At Dux Nicota, portans argenteam iconem Sanctissimae Genitricis Dei semper Virginis Mariae, cum magna multitudine populi veniens, in potestatem Ducis Geysae se contulit. Sciebat enim, Geysam Ducem devotum Deo, et captivos, seu afflictos misericordiae visceribus refoventem.“ — Azért, hogy Geyza vezér hitét megtartotta, 's Nitzétást a' többiekkel szabad lábra eresztette, nem sokára meg-jelentek nála Dukás Mihály Görög Császárnak követei; kik hazafiaikhoz mutatott emberségeért nem csak hálaakat adtak nékie: hanem Fejedelmüknek mindenkori barátsága jeléül azon Koronával-is meg-ajándékozták, a' mellybe II. Sylvester Pápa Koronája vagyoni nyomva, mellyet Szent István királynak küldött. — A' mi pedig Szerémséget illeti, míg Salamon király Geyza és László vezérekkel újjat húzott, a' Görögök megint kezükre keréttették, valamint Bryennius könyvében Lib. III. 1071-dik

esztendőre föl-jegyzette: „Scupi quoque, et Nassius vastabantur, quin ipsum etiam Sirmium, et quae circa Sagiam (Savum) amnem sita sunt oppida.“

Ezek után Szent László király volt az a' dicsőségesen országló fejedelem, ki nem csak Szerémséget Szlavóniával a' máj Horvát országgal együtt vissza vette, 's állandóan meg-tartván Zágrábban Püspökséget-is szerzett: hanem mészszerető birodalmának széleit Horvát és Dalmát országok meghódításával egészen az Ádriai tengerig ki-terjesztette: „Hungarorum gens saepe Romanorum fines incuravit, et paulo ante, quam imperaret Alexius Comnenus (1081-dikben kezdé országlását) Sirmium cepit, multisque Transistranis urbibus expugnatis, Naesum quoque pervenit.“ — Cinnatus Lib.V. — és Turótzsi P. II. Cap. 56. „Adauxit — rempublicam Hungariae. Ipse primus Dalmatiam, atque Croatiam suae monarchiae, iure perpetuo subiugavit.“ — II. Endre király 1217. esztendőn költ levelében Kercselichnél Hist. Episc. Zagrab. p. 2.: „Zagrabiensem Episcopatum, ac Monasterium Zagrabienae a Sancto Ladislao Rege, sanctissimae recordationis praedecessore nostro constructum, qui terram Sclavoniae, sive Banatum ab errore idololatriae ad Christianitatem convertens, Coronae Hungariae subiugavit, qui etiam in eodem Banatu Episcopatum instituit, et Monasterium in honorem S. Regis Stephani construxit.“ — Meg oda föl említett 1235-dik eszt. levelében: Sanctus Rex Ladislaus — sedem fundavit Episcopalem, videlicet Zagrabiensem.“

De Szerémségnek meg-hódításából nem következik, hogy az egész mái Szlavónia a' Görög hatalma alatt volt; Inert Cinnamus szerént Lib. V. Cap. 9. a' Görögök Szerémséget csak Péter-Váráig birták: a' mint ezt már Salagi István „De Statu Ecclesiae Pannoniae“ írott munkájában Lib. I. Cap. 5. §. 11. megmutatta: „Cum dicimus, occidentalem Saviae partem, atque regionem eam, quae ab urbe Sirmiensi usque ad confluxum Savi et Danubii protenditur, extra Hungarorum hoc tempore fuisse ditionem, non inde consequens est, úgy mond, totum illum terrae tractum, qui Danubio, Dravo, Savoque clauditur, a iure Hungarico fuisse avulsum. Habemus enim indubitatum S. Stephani diploma, quo is terminos Episcopatus Quinque-Ecclesiensis ultra meridionalem Dravi ripam, in Pannonia Intermnensi statuit, a) id utique non facturum, si ditionis suae limes fuisset Dravus fluvius. Id quod cum fide Byzantinorum Scriptorum hac ratione conciliamus. Cinnamus, auctor Graecus, qui eo tempore Historiam suam conscripsit, quo tempore in Sirmiensi regione Graecos inter et Hungaros bellum fuit, qui-que ipse, ut in sua prodit Historia, Sirmii egit, meminit cuiusdam loci in regione Sirmiensi positi, quem Petricum vocat, ibique ait esse terminum Hungariae. Locus ille haud dubie Petri-Varadi-

a) Sz. István király 1009-dik eszt. alapító levelének hitelességét be-bizonyította Koller József Hist. Episcop. Quinque-Eccles. Tom. I. és in Prolegomen. in Histor. Episcopatus Quinque-Ecclesiarum.

num est; quod Hungarorum idiomate arcem, seu castrum Petri denotat, atque idem Graeco suo vocabulo Cinnamus significare videtur. Est vero Petri-Varadinum duorum fere dierum itinere a Dravo, ac eodem prope intervallo a confluxu Danubii et Savi remotum, atque ad Danubium in monte constructum. Quodsi igitur locus hic limes fuit Hungariae, uti Cinnamus tradit, iam manifestum est, Graecos Sirmiensi regione potitos, nequaquam usque ad Dravum imperium suum protendisse, sed oram illam Pannoniae Interamnensis, quae a Dravo usque Petri-Varadinum excurrit, iuris fuisse Hungarici. Quod cum ita sit, S. Stephanus tractum illum terrae Episcopatui a se fundato, videlicet Quinque-Ecclesiensi, seu in toto, seu in parte attribuere potuit. Et hinc sua constat fides Byzantinis Scriptoribus; dum enim ipsi Sirmium Graeco imperio vindicant, non una asserunt, Principatum Sirmiensem, ad Dravum usque fuisse extensum.“

Egyedül Salagi István észrevételéből fejthetni meg a' mái Szlavóniának volt politicai helyzetését, hogy Magyar Országának valóban alkalmányos része; mert ha azt csak Szent László Király szerzette volna vissza, azon esetben mai Horvát Ország ként a' meg-hódított tartományok sorába jutott volna: holott első elfoglalás óta mindenkor akatmányos rész gyanánt Hazánkhoz tartozott. — A' föl-hozattakból végtére II. Endre Királynak említett 1235-dik esztendei Oklevelét szinte megérthetni: „Quoniam ultra Dravi fluvium limes, seu terminus Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae nondum fue-

rat stabilitus, cum Sanctus Rex Ladislaus primus transierat Dravae fluvium, et partes Slavonicas Regno primum occupavit adducto “ mert az első meghódítás után tsak ugyan Szent László volt az az első Magyar Király, a’ ki mai Horvát Országot vissza vette: azért Koller József Histor. Episc. Quinque-Eccl. Tom. III. pag. 88. igen helyesen okoskodott, midőn ezeket írta: „Consequitur, illud, quod hic dicitur, in eam sententiam exponendum esse, quod videlicet S. Ladislaus Dravum ab ea parte, quae Hungarorum et Croatarum limes erat, primus transierit; seu sumendum in esse copulative, ut aiunt, cum eo, quod sequitur, nimirum, primum transiisse Dravum, et partes Slavonicas occupasse; seu clarius, S. Ladislaum primum Dravum, partes Slavonicas occupando, transiisse.“ — Mert Zágráb, Kőrös, és Varasd vármegyék a’ Szlavónia: „Monuimus superius, úgy mond Kercselich De Regnis Dalm. Croat. Slav. Notitiae nevű könyvében a’ 407-dik lapon Slavonia Superior homlók írás alatt, hanc pro Croatia hodie haberi, atque accipi, maximo praeiudicio (quemadmodum ex superioribus nostris, Regum item diplomatis et Rescriptis apparet) iurium Sacrae Coronae, huiusque Apostolicorum Regum. Quare, cum duobus tantum articulis, a) errore, vel ignorantia compilatoris eorundem, pro Croatia, reliquis autem omnibus Slavonia exprimitur; ego Regionem hanc, tot articulo-

a) Art. 17. An. 1723. és Art. 26. 1751. Olvasd Kercselich Notitiae p. 398. — 399. Num. 3.

rum diaetaliū fide, Diplomatum item Regionū auctoritate, a Croatia distinguo. Amabo, si Slavonia haec Superior, Croatia est? Qua ratione tot Regum diplomata, Regno elargita Slavoniae, applicari Croatiae poterunt? Qualiter salvari articuli veteres, qui rectificandas intra Slavoniam Stiriamque metas orant, si Regio haec Croatia est.“

III. F e j e z e t.

Pétsi Püspökségnek Szávaig terjedt Megyéről, mint a' mái Szlavóniának onnan kezdett vég határáról.

Második Endre király 1217-dik esztendőn Sz. Lászlónak levele után a' Zágrábí és Pétsi Püspökségek megyéjét Kercselichnél Hist. Episc. Zagrabien. p. 19. — 20. e' renden határozta-el: „Sanctus Rex Ladislaus — Sedem fundavit Episcopalem, videlicet Zagrabiensem, cuius Sedis Dioecesis a Sede Quinque-Ecclesiensi super Lysniche fluentum, quod alio nomine Volko vocatur, terminavit, ab inde per Zavam descendendo; quid quid autem Zavae concludit fluvius, ad ius Dioecesanum, et iustam Decimam Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae commetatur, et ab illo fluente Lysniche totam circundo Possogam, et ad Quinque-Ecclesiensem Dioecsim regyrando, revertitur directe ad metam, seu terminum super Dravam ex opposito fluvii Olma dicto.“ — Ezek

szerént a' Pétsi Megyét Lisznicze folyam választá Zágrabi Megyétől, melly más kép Volkó-nak is neveztetett. Második neve jelenkorig fön-maradt kevés el-változással az Illova folyó víznek nevezetében; a) melly Posega vármegyét a' Körösi, és Szent Györgyi Órségektől hasítja. II. Endre király a' Pétsi Megye széleit szinte „super Liszniche fluentum, quod alio nomine Volko vocatur,“ tészí; innen Szávának Dunába folyásáig viszi „quidquid autem Zavae concludit fluvius, ad ius Dioecesanum, et iustam Decimam Quinque-Ecclesiensis Ecclesiae commetatur“ onnan pedig ugyan azon a' határon egyenesen Liszniczéhez, innen meg Drávához vissza térvén, Almás vize felé vonnyulván, Dráva Pakonyánál végzi, hol Almás folyam Sokacz-Miholátz által ellenébe a' Drávába szakad. Következöleg Posega, Valko, Verótze és Szerém Vármegyék a' Pétsi Megyében voltak, 's ennél fogva kétségen kívül Alsó Magyar országhoz tartoztak.

Kercselich mind az által Hist. Episc. Zagrab. p. 20. Endre királynak levele után el nem indulhatott: „Sed neque his, aut de terminis, aut amplitudine Dioecesis Zagradiensis constat.“ Mert Ratkay György honfiától „Memoria Regum et Banorum Regnorum Dalm. Croat. et Sclav.“ azt tanulta, hogy Szlavónia, Varasd, Zágráb, Zagoria, Turopolya, Kőrös, Verótze, Valkó, Posega,

a) Volkó névből idővel úgy támad Ilkov későbbben Illov: mint Újlakból Illok 's a' t.

és Szerém vármegyéből áll. Erre nézve *Notitiae* című könyvében a' 76-dik lapon vitatta, hogy Tót ország már kilentzedig században Alsó és Felső Szlavóniára volt föl- osztva: „*Slavonia haec nostra, sive Pannonica, his temporibus, quod in Superiorem, Inferioremque divisa fuerit, verosimillimum est. At qualiter? ac per quem, tantum mihi est dubium, ut eluctari ex hoc nequeam, defectu monumentorum, auctorumque. Quibus prae me, privato homine, et Bibliotheca quavis publica, variisque adminiculis aliis eruditis, carente; quaestionem hanc enucleandi adsunt media; ne hanc negligant, obtestamur. Servit enim quaestio, iuri nostro publico, intelligendisque tot legum municipalium articulis, quibus Slavonia Superior, Inferiorque exprimitur.*“ — De valamint Kercselich Szlavóniának ezen régi Föl-osztását semmi oknál fogva be nem bizonyíthatta: úgy más részről kétséget nem szenved, hogy a' mái Szlavónia, régi Verőtze vármegyétől megválva, melly Tatár járás után szakasztatott-el, mind addig Hazánk' alkotmányos részeihez tartozott, míg Solimán Császár meg nem hódította; a' mint következő Fejezetből ki fog tetszeni.

IV. F e j e z e t.

Szlavónia, Verőtze Vármegyétől meg válva, melly Tatár járás után tsatoltatott mái Horvát országhoz, mind addig Magyar Hazánk alkatmányos részei közé tartozott, míg Soliman Császár meg nem hódította.

E' tárgyat érdeklő bizonyságok közül előre botsátom az Ok-leveleket, különösen pedig Ugrinus Kalotsai Érseknek 1230-dikban költ ítélő-levelét, mellyben régi Verőtze Vármegyében volt Rassecha nevű falut egyenessen Magyar országba helyhezteti:

a) „quod quum inter venerabilem Patrem Stephanum - Zagrabiensem Episcopum — ex una parte ; ac viros venerabiles et religiosos , magistrum et fratres domus militiae templi, per regnum Hungariae ; et Sclavoniae, exorta super quadam terra, dicta Rassecha, coram illustri Colomanno rege quaestio diutius verte-

a) Farlat. Tom. V. p. 363. Katona Hist. Crit. Regum Hung. Tom. V. p. 571. Fejér Cod. Dipl. Tom. III. Vol. 2. p. 218. — 220. — Verőtze Vármegyére nézve el-kell itt Ratkay Györgyöt igazítanom, a' ki idézett könyvében edit. secund. p. 36. „Comitatus Veruciaae, úgy mond, cuius titulum Episcopus Zagrabiensis instar aliorum Hungariae antistitum semper gessit, ut diploma regium ipsi datum testatur.“ De ezeket Gersencze, vagy is Berzentze Vármegyéről kell értenünk. Lásd Kersselich Hist. Episc. Zagrab. p. 89. — 90. —

retur; tandem partibus in nostra praesentia constitutis — inter partes amicabilis compositio coram nobis intercessit; talis videlicet: quod dicti magister et fratres totam terram illam, quam habent ultra Dravum versus Sclavoniam, terrae dicti — Zagrabiensis Episcopi, quae Vaska dicitur contiguam; quam terram Benedictus quondam Banus, dictae domui templi in salutem animae suae in puram contulit eleemosynam; Zagrabiensi Ecclesiae contulerunt perpetuo possidendam.“ — Mivel régi Verótze Vármegye, melly akkoriban még Valkóval nem egyesült, Szlavónia felé helyheztek; jele, hogy Alsó Magyar országhoz tartozott.

Régi Verótze Vármegyét Hazánk több Vármegyével együtt hajdan a' király fiak mint Szlavóniai Hertzegek birták; közülök Kálmán II. Endre király fia, a' ki Verótze városát föl-is szabadította: ez aránt 1234-dikben költ levelét olvashatni Cod. Dipl. Tom. III. Vol. 2. p. 412. — 413. mellyben mind az által a' Szlavóniai Bánoknak tartozott adózástól őket föl-mentette: „nec victualia Bani, quae Zolusmoa vocantur, dare teneantur,“ a' mi jele, hogy Verótze akkor sem tartozott még Szlavóniához; mert a' Szlavóniai várasok, úgy mint Zágráb, és Kőrös a' Bánoknak is adóztak. Lásd Privilegiumaik Cod. Dipl. Tom. IV. Vol. I. p. 258. — 264. és Tom. IV. Vol. 2. p. 164. — 167. — Nagy Lajos király Posega és Valkó Vármegyéket az 1351-dik eszt. ország gyűlésen hozott törvénynek 12-dik tikkelyében éppen e'féle adózás terhétől mentette-meg; melly törvény hozásra István ötse, mint Szlavóniai

Hertzeg adott alkalmat: mert ezeket a' Magyar Vármegyéket szinte bírván, hasonló adózás alá vetette. A' törvény értelme ez: „*Lucrum etiam Camere nostre nobiles inter fluvios Drawe, et Zawwe, ac de Posaga, nec non de Walkou, cum aliis veris nobilibus regni nostri, unanimiter solvere teneantur, nec ratione collecte marturinarum Bán — zolusmája vocatarum, a modo, et in posterum molestentur, sed ab omni exactione aliarum quarumlibet collectarum, hactenus persolvi consvetarum, exempti penitus: tamquam ceteri regni nostri nobiles aliarum partium, habeantur.*“ Cod. Dipl. Tom. IX. Vol. 2. p. 37.— 47. Ide tartozik az 1439-dik esztendei 7. tziikkely, melly e'kép szól: „*Lucrum Camerae, in Regno Ungariae: Quinquagesimam in partibus Transylvaniensibus: ac Marturinas (in) Regno Sclavoniae exigi consvetas; more alias ab antiquo consveto, exigi faciemus. Reducentes ad statum, tempore praefati quondam Domini Ludovici Regis observatum,*“ és az 1492-dik eszt. 26. tziikkely: „*Lucrum Camerae in Regno Ungariae: Quinquagesimam in partibus Transylvanis, ac Marturinas in Regno Sclavoniae exigi consvetas; Maiestas Regia, more ab antiquo consveto, temporibus videlicet quondam Dominorum Sigismundi, et Alberti Regum exigi faciat.*“ Ezekből meg érthetjük II. Endre király Arany Bullájának 27-dik tziikkelyét-is „*De marturinis solvendis.*“ — Melly ezen ígéből áll: „*Marturinae, iuxta consvetudinem a Colomano Rege constitutam, solvantur.*“ a)

a) Olvasd V-dik István király 1272-dik esztendei ok-levelet-is Cod. Dipl. Tom. V. Vol. 1. p. 251.— 253. —

Régi Verőcze Vármegye azomban idő jártával, Tatár járás után egészen Szlavóniához jutott; mellyről néhai Koller József Úr Hist. Episc. Quinque-Eccl. Tom. I p. 56. e'kép vélekedett: „Ego censeo ante cladem Mohacianam Verőczensem Comitatum indubitatum Sclavoniae partem fuisse. Quod e Diplomatibus epocha ista vetustioribus ita confirmo: Gemina habentur Mathiae Regis Diplomata, alterum Anno 1466. in oppido Crisiensi in vigilia B. Laurentii Martyris, alterum Budae An. 1474. in festo Inventionis S. Crucis datum.— In his fide antiquorum Privilegiorum asseritur Episcopo Zagrabiensi Jus Dioecesanum in totum Regnum Sclavoniae, consentientibus Praelatis et Baronibus Regni Hungariae. Neque aliud intra Dravum et Savum, praeterquam quod nomine Sclavoniae significaretur, Episcopi Zagrabienses ad suam Dioecesim spectare existimarunt. Sed et S. Ladislaus dumtaxat in partibus Sclavicis recens occupatis Episcopatum Zagrabiensem fundavit. Quare si Decimas, quae sunt consecrarium Juris Dioecesani, in Comitatu Verőczensi Episcopis Zagrabiensibus solvi debuisse ostendatur, eundem Sclavoniae fuisse partem, erit in comperto. Documentum, quo id ostenditur, sunt Litterae Elisabeth Maioris Reginae Hungariae in Verőcze in octava B. Martini Confessoris Anno 1283. datae, et ab altera Regina Elisabeth an. 1284. VII. Idus Junii confirmatae, quibus decimae liberarum villarum Verőcze, et Lipova, ac totius Comitatus de Verőcze Episcopo Zagrabiensi restitutae fuerunt.— Ut adeo recte concludatur, Verőczensem, Crisiensem, Varasdinensem, et Zagrabiensem Comi-

tatus, eas, quibus inde ab exordio tota Slavonia inter Dravum et Savum constabat, partes extitisse. Dixi inde ab exordio, cum nusquam appareat rem serius accidisse. Nostra certe opinio eousque subsistit, donec evincatur contrarium.“

De Koller észrevételeivel ellenkezni látszik először Máté Szlavóniai Bán, ki 1270-dik esztendőn költ levelében (Kercselich Notitia e pag. 201 — 202) Szlavóniták Jogaikról értekezvén 's azokat meghatározván, Verócze vármegyét egy szóval sem érénti. — Másodszor Ersébet Király nő aszonyinak Kún László annyának 1280-dik esztendei leveléből bizonyos, hogy Verócze vármegyét a' többi Alsó Magyar Országai Vármegyékkel együtt birta (Cod. Dipl. Tom. V. Vol. 3. p. 37 — 38. 222 — 223. 228 — 231. 234 — 238.) 's mivel 1283-dikban ezen Vármegye Tizedét, melyet ez előtt maga szedett be, ő térítette vissza a' Zágrábi Szent-Egyháznak; úgy vélem, hogy Verótze Vármegye csak Tatárjárás után tsatoltatott Szlavóniához. Ezeket pedig azért említem, mivel 1790-dikben Skerlecz illy tzmű emlékeztető írásában: „Fundamenta, quibus ostenditur, tres Inferioris Slavoniae Comitatus semper ad iurisdictionem Regni, et Bani Slavoniae pertinuisse.“ véleményeit Ersébet Király nő aszony levelével támogatja. Jóllehet a' Tizednek adása még koránt sem elégséges indító ok annak bebizonyítására, hogy Verótze Vármegye mindég Szlavóniához tartozott; mert hiteles ok-levelekből tudjuk, hogy XIII-dik században Máramaros Vármegye az Erdélyi Püspök Megyéjéhez tarto-

zott, a) következőleg Tizeddel is oda adózott (Katonai Hist. Crit. Reg. Hung. Tom. VI. p. 1227. Cod. Dipl. Tom. VI. Vol. 2. p. 193 — 194.) mind az által eddig még senkinek sem jutott eszébe vitatni, hogy Máramaros Vármegye valaha Erdély Országának alkatmányos része volt volna. Ennek okaért Kollernek ezen állításán „Neque aliud intra Dravum et Savum, praeterquam quod nomine Sclavoniae significaretur, Episcopi Zagradienses ad suam Dioecesim spectare existimarunt.“ sem építhetünk; mert régi Verőtze Vármegye tsak úgy bírattatott Szlavóniához, mint p. o. hajdan Máramaros, Közép Szolnok, Záránd 's a' t. Erdélyhez,

Valkó Vármegyét hajdan szinte Király fiak bírták Posega Vármegyével együtt (Cod. Dipl. Tom. III. Vol. 2. p. 237 — 238, Tom. IV. Vol. 1. p. 172 — 173. Vol. 3. p. 234 — 235. p. 236 — 237. és p. 364 — 367.) de azért IV-dik Orbán Pápanak 1264-dikben költ leveléből, melyet Koller Hist. Episc. V. Eccl. Tom. II. p. 181. közölt, bizonyos, hogy Valkó Vármegye hasonlóképen Magyar Országának alkatmányos része volt. A' Pápa levelének ez az értelme. „Urbanus — Dilecto filio Roberto, Subdiacono nostro, Cantori Ecclesiae de Posaga, Quinque-Ecclesiensis Dioecesis — salutem et apostolicam benedictionem. In nostra proposuisti praesentia constitutus, quod Venerabilis frater noster — Praenestinus Episcopus, cui conferendi per se, vel per alium, aut

a) Mura-köz szinte jelenkorig Zágrábi Megyének egy része: de azért nem Szlavónia.

alios, personis idoneis beneficia ecclesiastica, personatus, et dignitates cum cura, quae Venerabilis Frater noster Tymotheus Zagradiensis Episcopus tunc electus, promotionis suae tempore in Regno Ungariae obtinebat, concesseramus, per nostras sub certa forma litteras, liberam facultatem Archi-Diaconatum de Wilko, nec non canonicatum et praebendam, quos idem Episcopus praedictae promotionis suae tempore in Quinque-Ecclesiensi Ecclesia obtinebat, cum omnibus iuribus, et pertinentiis suis, tibi, praedictarum litterarum auctoritate contulit, et providit de illis, teque de ipsis, per suum annulum investivit, prout in instrumento publico inde confecto, dictique Praenestini Episcopi Sigillo signato plenius continetur.“ Ha Valkói Fő-Esperestség Magyar Országban volt, a' Vármegyének is hozzá kellett tartoznia.

Ezen oknál fogva Posega és Szerém sem lehettek Szlavóniában; mert az délre, Valkó Vármegyén túl, Száva partáig ért: ez meg Dráva, Duna, és Száva mentében fekszik. De Oklevelek, és törvénytzikkelyeink-is Hazánkba helyheztetik ezeket a' Vármegyéket; mint Jakab Szerémi Püspöknek 1437-dikben IV. Eugenius Pápához írott levele: „harum serie, eidem vestrae duximus declarandum Sanctitati, quomodo venerabilis et religiosus frater, dominus frater Jacobus de Marchia, Vicarius Bosnensis, Ordinis fratrum Minorum, per ipsam Vestram Sanctitatem in hoc Regno Hungariae Inquisitor — haereticae pravitatis, nuper ad nostram Ecclesiam, et Dioecesim satis exiguam, in confini-

bus ipsius regni, circa Rascianos schismaticos — sitam advenit.“— Vading Annal. Minor. ad an. 1437. Num. XIX. — És Albert Király 1439-dik eszt. levelében Kollernál Hist. Episc. V. Eccl. Tom. III. p. 377: „Ex relatione fidelis nostri, devoti, dilecti, religiosi fratris Jacobi de Marchia, Ordinis S. Francisci de Observantia, Vicarii Bosnae, nostra satis displicenter intellexit Maiestas, quomodo nonnulli forent partium regni nostri homines, et signanter in Comitatibus Sirmiensi, et de Walkó, ac Oppido Camavecz commorantes, quorum pravitae sceleratae intentionis permoti, atque zelo invidiae stimulati, illos nostros fideles regnicolas, qui fidei catholicae augmenta, hominum favoribus praeferentes, praefato Fr. Jacobo, alias in officio inquisitionis pravitatis haereticae procedenti, nunc in inquirendis latibulis huiusmodi haeticorum — auxilio et subsidio adhaesissent et adstitissent, diversis gravaminum generibus molestare et perturbare niterentur.“— V. Miklós Pápa 1451-ik esztendőn bulstúkat engedő levelében Bonbar di Mihály nál Topographia Magni Regni Hungariae nevű könyvében a' Bétsi első kiadásban 1718. in 4. p. 258. Új-lakot egyenessen Magyar Országí városnak nevezi: „Cupientes igitur, ut Ecclesia Oppidi Wylak, Dioecesis Quinque-Ecclesiensis, ad honorem, et vocabulo D. Petri Principis Apostolorum fundata, et in partibus Regni Hungariae sita, quam progenitores Dilecti filii Nobilis viri Nicolai de Wylak Wayvodae Transil. fundarunt, et Nicolaus ipse de novo augmentare, et reaedificare incepit, congruis honoribus frequentetur, ac in suis structuris et aedi-

ficiis reparetur, et augeatur, ac etiam conservetur.“ Midón Újlaki Miklós bultsúkért esedezett, kétségen kívül levelében megírta, hogy Újlak Magyarországban vagyon; azért a' Bulla szinte határozólag „in partibus Regni Hungariae“ helyhezteni; a' hová Dlugoss is Lib. XIII. tette: „Joannes de Capistrano — ad extremam horam perveniens, 23. die mensis Octobris (1456) adeo lente et svaviter, iuxta, ac si se sopori daret, in oppido Hungariae Ulak Christo spiritum reddidit.“ — V. László Király 1453-dik eszt. Oklevelében Kaprinai István-nál Hist. Dipl. P. II. p. 370. Újlaki Miklós érdemeit magasztalván Szerém, Valkó és Posega Vármegyéket azonképen Alsó Magyar Ország-hoz vészi: „Genitore nostro — vita functo, dum regnum nostrum Ungariae, nobis eo tunc apud incunabula, et alienam educationem, aetatem agentibus — Teucris — pene totas Inferiores Partes ipsius Regni nostri Ungariae, usque ad fluvium Viczae, (Titiae) et item ex altera parte, usque ad interiora Regni nostri Slavoniae — miresabiliter vastarunt — praefatus Nicolaus de Újlak tunc — Magnifico Joanni de Hunyad Vajvodae Transylvano, Comiti Temessiensi, et Capitano Nandor Albensi, ac aliarum inferiorum partium accurrisset.“ —

Hiteles Oklevelek számába tartozik eme homlok írású könyv is: „Registrum omnium preventuum Regalium in his duobus infrascriptis annis per Reverendissimum Dominum Sigismundum Episcopum Quinque-Eclesiensem Thesaurarium Regie Maiestatis in parata pecunia percceptorum: incipiendo ab ut-

tima die Januarii Anni Domini 1494. usque ad ultimam diem Anni eiusdem 1495.“ — melyet már Koller Hist. Episc. V. Eccl. Tom. I. p. 52 — 53. készült kiadni; ígérletét azonban Engel János teljesítette bé: „Geschichte des Ungarischen Reichs, und seiner Nebenländer I. Th. Halle 1797. in 4. tzmű könyvében: „Die oben erwähnte Rechnung des K. Schatzmeisters Johann Ernst, Bischofs von Fünfkirchen von Jahren 1494. und 1495. befindet sich in der k. k. Bibliothek unter den Codd. historiae prof. Nro. 437. in gross Quart auf 333. Blättern.“ — Ebben a' számadó könyvben a' 36-dik lapon Posega Vármegye azon Magyar Országi Vármegyék között találhatik, melyek 1494-dik esztendőn egy forintni adót fizettek:

P o s e g a.

„Per Palko, et Michaëlem Magyar Cottus prefati dicatores Racio data est super contribucione unius floreni, cuius suma facit fl. 3,647. et medium.“ — és 1495-dik esztendőre a' 142-dik lapon:

P o s e g a.

„Per Eliam Bosnyák, et Gethew dicatores Cottus prefati racio data est super contribucione unius floreni, cuius quidem summa facit fl. 2827.“ —

Ha Posega Vármegye, mely akkor Valkó és Szerém Vármegyék között Szávaig ért, Magyar Országhoz tartozott, következik, hogy Valkó és Szerém Vármegyék sem lehettek Szlavóniában, melyről ezen Számadó könyvében 1494-dik esztendőre a' 37-dik lapon ezeket olvasom:

Sclavonia.

„Per Ludovicum Zerechen, et Magistrum Andream racio data est super prefato Regno Sclavonie, super contribucione medii floreni a) ex ista parte Zawę. Ex altera enim parte b) nec connumerati

- a) Mert a' Szlavóniai Vármegyék mindenkor tsak felével adóztak. Olvasd: Art. 3. An. 1470. Art. 12. An. 1472. Art. 3. An. 1593. Art. 7. An. 1600. Art. 3. An. 1601. Art. 7. An. 1602. Art. 2. An. 1604. Art. 3. An. 1618. Art. 8. és 9. An. 1625. — Posega, Valkó, és Szerém Vármegyék jelenkor-is Magyar Ország-hoz adóznak.
- b) Első Ulászló királynak 1440-dik eszt. levele szerint Kollárnál Hist. Dipl. p. 213. Szlavóniát Unna hasítá Horvát országtól: „Castellum Koztanicza vocatum, ex altera parte fluvii Zawę nuncupati, in quodam fluvio Wę appellato, et ipsius fluvii insula, ac in Comitatu Zagrabiensi habitum, et existens.“ — Ist hvánffy Miklós Hist. Lib. II. szinte eddig viszi Szlavónia határának széleit: „Cum enim Turcae ad Hunnam fluvium, qui e Dalmatarum montibus ortus, sinuoso cursu per intima Croatiae defluens, modo lenis et placidus, modo citatis aquis celerior, sub arce Dubica Savo miscetur, et Croatiam a Slavonia dividit, magno numero populando vagarentur, a nostris — occidione deleti sunt. — In ea quoque Illyrici parte, quam modo Slavoniam vocant, Corvinus (Mátyás király fia) — Zagrabiam — obsidione cinxerat — Porro, quum Kinisius in Inferiori Ungaria, recepta Alba (Nándor Fejérvárat) domum rediisset, Laurentium Sirmii Ducem — omnemque eam inter Danubium, Savumque regionem — auctoritate sola, absque ullis armis, pacaverat.“ — Nintsen tehát ereje Ratkay ki-fogásának, a' ki Szlavóniáról e' kép

sunt, nec aliquid solverunt. Cuius quidem connumerorum summa facit fumos triginta unum millia, ducentos viginti quinque. Florenos autem facit 16,112½. — Item Bona Judicum Nobilium in quatuor Comitatus Regni Sclavonie, scilicet Wereche, Crisiensis, Zagrabiensis, et Warasdyensis faciunt 190½. Item Bona Vice Banorum, et Comitum in Cottu Warasdyensi, et Wereche, et Zagrabiensi faciunt fl. 306. Item Dicatores in omnibus quatuor Comitatus tam pro Sallario, quam pro expensis habuerunt fl. 305. —
 És 1495-dik esztendőre a' 146-dik lapon:

Sclavonia.

„Per Magistrum Andream, et Joannem Pastoris Zowan (Sován) dictum ratio data est super contributione medii floreni praefati Regni Sclavonie ex ista parte Zawę. Quoniam ultra fluvium Kwppa neque connumerarunt, et nec quicquam exegerunt; et ultra fluvium Zawum, ubi Turci combusserunt, illic similiter neque connumerarunt, et nec quicquam exegerunt. Cuius quidem Connumeracionis summa facit fumos 29,390. qui faciunt fl. 14,695. — Bona item Judicum Nobilium in quatuor Comitatus, puta:

írt „Ea - regio - duobus - fluminibus clauditur Savo, et Dravo, iuxta omnes authores, Isthvanfio excepto, quicirca initium Hunna fluvio a Croatia dividi contendit; verum id qua ratione dixerit, non satis assequor, cum neque iuxta modernam vulgi divisionem id verum sit, quod a Dravo Colapim usque Slavoniam protendit; neque ullibi Hunna Slavoniam contingit, praeter exiguum sinum prope Dibicam arcem, ubi Savo miscetur; quod pro totius Regni limite statui nequaquam potest.“

Wereche; Crisiensi, Zagrabiensi, et Warasdyensi faciunt fl. 125. Bona Banorum, et Comitum in prefatis quattuor Comitatibus Regni Sclavonie fl. 193.“

Restant inexacti.

Bona Episcopi Quinque-Ecclesiensis — Capituli Quinque-Ecclesiensis. a)

Törvényeink közül pedig Art. 7. An. 1478. mely e'kép szól: „Item quod infra istos praescriptos quinque annos, per omnes Comitatus huius Regni, Congregationes generales, seu iudicia universalia, in Comitatibus fieri solita, non celebrentur; propter inopiam ipsius Regni. De iudiciis Comitatus Posega, Walkó, Sirmiensi, Baronya; Chanadiensi, Themeasiensi, Zaránd, et Orodienzi, in quibus diversa furcicia, latrocinia — committi dicuntur.“ — Az 1498-dik eszt. 12-dik tikkely Bosznai Megye Káptalanának, mely Diákovárott Valkó Vármegyében székelt, az Ó-Budai Káptalonéhoz hasonló hitelességet, 's törvényhatóságot eh'gedett ország szerte: „De Capitulo Bosnensi statutum est: quod — eius Canonici — habeant facultatem ubique per totum Regnum, pro testimonio Capitulari ambulare: ad instar Capituli Budensis.“ — Ki-vévén Szlavóniát, hol két különös Káptalan vagyon Zágrábban, és Csaz-

-
- a) Ezek szerint igen meg-tsalatkoznék, ha valaki Szerém, Verőtze, és Valkó Vármegyéket Szlavóniához tartozandóknak állítaná; mivel azokban a' Zágrábi Püspök, vagy a' Káptalan birtokos.

mán. a) Art. 16. An. 1498. melyben ez a törvény hozatott: „Ad vigesimum Articulum maioris Decreti, hoc additum est. Quod iam non de viginti portis, sicut in Decreto continetur: sed de Triginta sex portis, seu Sessionibus Jobagonalibus, unus eques bene armatus detur. Dempstis certis Comitatus Partium Inferiorum, videlicet: Posega, Valkó, Sirmiensi, Bách, Chongrád, Chanád, Zaránd, Thoronthál, Orod, Themesvár, et Békes, quí de singulis viginti quatuor portis, unum Huszaronem — — dare tenentur.“ — A' 34-dik tziikkelyben pedig a' Szabáczi, Szent Demeteri, Racsai, Szerémségben fekvő Harmintzadok a' Magyar Országaiak közé számíttatnak: a' Szlavóniaiak ellenben ezen tziikkelynek 4-dik szakaszában különösen említettnek. — Vegyük ezekhez 1518-dikban tartott Tolnai gyűlésnek első tziikkelyét, melyben Kovachich Mártonnál Vestigia Comitiorum p. 466. ezek mondatnak: „ubi vero Jaycza hostium in manus (quod Deus gloriosus avertat) inciderit, mox de Regno Sclavoniae, Posegaque, et Walkó actum erit.“ — Végtere a' Hatvani gyűlésnek, mely 1525-ben volt, 29-dik tziikkelyét: „Item, quod Nobiles Partium Inferiorum, et signanter duodecim Comitatus a Zewryno usque ad

a) Maté Bánnak 1270-dik esztendőn költ levele (Kercselich Notitiae p. 201. — 202) melyben Szlavónia polgári és politikai állapotját elrendelte, csak Zágábi, és Csazmai Káptalanakat említ: a' Posegai Káptalan tehát nem volt Szlavóniában. Olvasd: Szvorennyi Hist. Eccl. Regni Hung. Amoenitates Fasc. V. Num. II. §. 37. 38. 39. 40.

Posegam in eorum libertatibus, iuxta contenta Decreti, conserventur, et proventus eorum de desertis restituantur.“ — Kovachich Supplementum ad Vestigia Comitiorum Tomo III. p. 41.

Az is bizonyos, hogy valaminthé régenten a' Magyar Országgi Nemesség Nádor zászlójához tartozott: úgy a' Szlavóniai Nemesség mindenkor Bán alatt vitézkedett. Lásd I. Mátyás királynak 1477-ben költ levelét Kovachichnál Vestigia Comitior. p. 397 kivonatban, melyről: „Quo committit Joanni Thuz de Lak, et Ladislao de Egervára, Regnorum Dalmatiæ, Croatiae, et Sclavoniae Banis, úgy mond, ut unam Generalem Congregationem indicant, in qua Insurrectio contra Turcam determinetur; una tribuit Privilegium Nobilibus Regni Sclavoniae, penes Banum, unum specialem eligendi Capitaneum, qui ipsos ad insurgendum compellat.“ — Brodarics István Mohátsi ütközetről szólóban: „Banus — Croatiae Franciscus Batthiány — non procul a Quinq̃ue Ecclesiis cum copiis Sclavonicis erat.“ — Forgách Ferentz pedig Rerum Hungaricorum Commentarii homlok írású könyvében Lib. VI. p. 153—154 előhíván Magyar Országgi Bánságokat, a' Bánokról különösen e'kép emlékezik: „Quorum omnium officiis ex veteri Patrum instituto, ac inter cetera incubuit, ut quoties Rex, aut iussu Regio Palatinus — in bello adversus hostem proficisceretur, is copias Regias cum suo milite priorque iniret, cuius praefectura bellum sustineret.“ — Olvasd Art. 4. Anni 1538. melyben parantsoltatik: „Ut universi Domini, Nobiles, ac Regnicolae, continuo parati se in bellum teneant; — et

penes Capitaneum Regni, illo, quo opus fuerit, et quo Domini Bani iusserint, sine mora proficisci debeant, et teneantur.“ — Art. 12. Anni 1601; „Sclavonia insurgat in sui defensionem; more eius Regni consveto.“ Vesd egybe Art. 85. An. 1659. Art. 6. An. 1662. — Valkó Vármegye tehát nem tartozott Szlavóniához; mert II. Ulászló király 1514-ben Nemesseit lázszasztó Dózsa György ellen a' Nádor zászlója mellé állatta eme levelében:

Commissio propria Domini Regis.

„Wladislaus Dei Gratia Rex Hungariae et Bohemiae etc. Fidelibus nostris Comiti, ac Vice-Comiti, et Judicibus, ac toti Universitati Nobilium tam possessionatorum, quam etiam unius sessionis Comitatus de Valkó salutem et gratiam. Planum est iam et apertum, ad quantam temeritatem et insolentias rustici et populares in toto hoc fere Regno nostra, sub nomine Cruciatæ progressi sunt, quove malignitatis animo insurrexerunt, domos nobilium evertentes et confluentes, bona eorum diripientes, et insuper personas quoque ipsorum, ubi possunt et valent, misere interficientes; pro quorum malefactis reprimendis volumus, et Fidelitati vestrae harum serie firmiter committimus et mandamus; quatenus per singula capita vestra, una cum omnibus familiaribus vestris, meliori, quo poterit, numero, insurgere, ac vos movere, „et quo Fidelis noster Spectabilis et Magnificus Emericus de Peren, Comes Perpetuus Aba-Wariensis, ac Regni nostri Hungariae Palatinus, cui superinde nunciavimus, vos cum praesentibus requisiverit,

mox ire et proficisci, et quidquid idem Dominus Palatinus in his faciendum vobis dicet, facere et exequi, modis omnibus, debeatis et teneamini,“ quo huiusmodi temeritas popularium extinguatur. Aliud igitur nullo modo facere praesumatis. Datum Budae feria secunda proxima post Festum Ascensionis Domini, Anno eiusdem 1514. — M. K. U. Kintsár Leveles Tárának eredeti példányából ki-adta Pray György Epistolae Procerum Regni Hungariae című könyvében P. I. p. 83—84 Num. 40.

Ha Szlavónia hadi tekintetben Bán alatt volt: polgári állapotjára nézve sem esmérhetett-el más hatóságot; valamint Máté Bánnak Szlavónia polgári, és politikai állapotját 1270-dikben költ elrendelő levele bizonyítja Kerceselichnél Notitiae p. 201—202. már pedig, hogy Szerém, Poséga, Valkó Vármegyék a' Mohátsi veszedelem előtt valaha az ő hatalma alatt lettek volna, meg nem mutathatni. Kerceselich leg alább p. 123. Szerémségről ezt nem merte állítani. 'S ha a' Szlavóniai Bánok ezekben a' Vármegyékben valami ítéletet hoztak-is volna, azt nem tevék mint Bánok, hanem mint kiküldött Fő-Ispányok; mert gyakran a' Bánok Magyar Országi Vármegyéknek Fő-Ispányai-is voltak. Kik ezeket nem tudták, vagy rá érteni nem akarták, e'féle esetekből a' nevezett Vármegyéket Szlavóniához tartozandóknak vélték. De hogy tévedésben vannak, és hogy ezek a' Vármegyék Báni hatalom alatt nem lehettek, onnan-is ki-tetszik; mert azok egyenként mindenkor Magyar Országi Gyűlésekre hivatalosok voltak: holott a'

Szlavóniai Vármegyék, egyenként Követeket sem küldének országunk gyűlésére, minthogy oda haza különös gyűléseiken jelenének meg, a) valamint ez a' levél bizonyítja:

„Egregio Bernardo de Thurócz Fideli nobis dilecto. Uladislaus Dei Gratia Rex Hungariae etc. Egregie, fidelis nobis dilecte. His diebus, cum Illustris condam Joannes Corvinus Dux, et Banus noster ab hac luce decessisset, nosque fideles nostros Magnificos, Andream Both de Bajna, et Franciscum Balassa de Gyarmath, in Banos illius regni nostri suffecissemus, ac ad occupandum Banatum illum transmissemus; commiseramus iisdem, ut imprimis, et ante omnia in Regno illo Generalem Congregationem Nobilibus Regni nostri Sclavoniae indicerent, et in ea, quae ad defensionem et conservationem eiusdem Regni nostri pertinent, quaeque eisdem nunciavimus,

-
- a) A' Szlavóniai Vármegyékről ezt írja Kercselich Notitiae p. 396. hogy a' Horvátok saját országuk emlékezetét föntartani akarván, soha követeket a' Magyar országgyűlésekre nem küldöttek. Ha tehát Nagyaik meg jelentek is, nem az ország nevében, hanem mint Magyar országgyűlési Fő-Ispányok, vagy egyéb Hivatalokban lévők hivattattak meg. — Ezt bizonyítja kezemnél volt eredeti: „Instructio Egregio Joanni Petrichewyth Viceprototario, Dicatori Comitatus Zagradiensis, super connumeratione, et administratione subsidii unius floreni per S.S. et OO. Regnorum Croatiae et Sclavoniae, in proximo eorum Conventu decreti, et S. Caesariae Regiaeque Maiestati ad Annum Domini 1567 oblata data Posonii penultimo die Mensis Novembris Anno Domini 1567.“

eisdem aperire et manifestare deberent. Tu vero omnibus Nobilibus sub poena capitis, uti accepimus, inhibuisses, ne quispiam illorum regnicolarum congregari auderet. Et licet nos ad supplicationem Generosae relictæ eiusdem condam Ducis, Dominae tuæ negotium hoc infra celebrationem Generalis Congregationis Dominorum Praelatorum, et Baronum, ac Regnicolarum huius Regni nostri distuleramus et prorogaveramus: tamen nunc, cum scilicet alterum ipsorum Banorum, certis et rationabilibus de causis ad nos vocari fecissemus; imo decrevimus et ita eisdem commisimus, ut iam tandem ad Regna illa, Banatumque nostrum intrare, illumque occupare, et prout antea, ita et nunc unam Diaetam illis Regnicolis nostris indicare debeant. Unde fidelitati tuæ harum serie firmissime præcipimus et mandamus: quatenus a modo deinceps te hanc in rem, quavis parte, ingerere et intromittere, aut sic, prout coepisti, Congregationem huiusmodi, negotiaque nostra, et Regni nostri perturbare nequaquam præsumas; sed eisdem Nobilibus illius Regni nostri libere ad ipsam Congregationem Generalem ire et proficisci permittere debeas, auditurus ea, quæ circa defensionem illius Regni nostri, et directionem aliorum negotiorum nostrorum magis necessaria fore videbuntur. Alioquin te, sicuti manifestum turbatorem negotiorum nostrorum, requirere volumus; aliud igitur nulla ratione facere præsumas. Datum Budæ feria quarta proxima post festum B. Ambrosii Episcopi, Anno Domini 1505.“
 L. Sigilli maioris. Prai MS. profanorum Cod. I. p. 98—99. Olvasd Kovachich Vestigia Comitiorum

p. 188—190 és p. 397, meg Art. 61. Anno 1625 mellyben: „Ob certos, eosque rationabiles respectus Status et Ordines unanimiter concludunt: ut impostorum futuris semper temporibus, Praepositus Zagradiensis, pro tempore existens, peculiaribus Litteris Regalibus vocetur ad Comitiam, et inter Magnates locum et vocem habeat, Similiter unus ex Ablegatis Regni Slavoniae, inter Magnates vocem habeat: reliquis Ablegatis, inter Regnicolas solitum locum et suffragium retinentibus,“

Szerém, Posega, a) Valkó Vármegyéket ellenben királyaink különös levél által hivatták-meg, a' mint az oda fül idézett 1494 és 1495-dik esztendő Szám-adó könyveknek 76-dik lapján meg írva találok: „Eodem die (18. April) Cum litteris regiis, qui erant missi ex Buda propter Diaetam celebrandam, Herczegh puero, qui ad D. Petrum Geréb, Andream Both, Despotum, ac ad Comitatum Sirmiensem, ad Comitatum de Walko, ad Comitatum Bachiensem ivit, pro expensis dedi fl. 7.“ — „Eodem die cum similibus litteris alius Nuncius ivit ad Ducem Laurentium (de Újlak) Johannem Ernusth, Episcopum Zagradiensem, Ladislaum de Egerwara, ad Nicolaum Bánffy, ad Comitatum de Posega, pro expensis fl. 8.“

'S valamin az 1526-dik eszt. Szám-adó könyvben, mellyet Engel János „Monumenta Ungarica“ nevezet alatt Bétsben 1809. nyoltzad rétben sajtó alá botsátott, a' 224-dik 's következő lapokon ezen

a) Ezen Vármegyéről különösen olvasd: Kaprinai Hist. Dipl. P. I. p. 306—307.

ki-adásbéli jegyzetek bizonyítják: „Eodem die (feria VI. prox. ante festum B. Jqh. Bapt.) „Georgio Litterato de Zegedino, qui ad Comitatus de Békes et Byhoriensem — litteras regias, ut ad Festum Visitationis beatissimæ V. M. ad Tholnam convenirent, duxit, pro expensis dati sunt — fl. 5.“ — „E. de Stephano Besseneyey adolescenti, cum litteris similibus ad Comitatus Bodrogh, Bachienssem, de Wálkó — misso pro expensis — dati sunt — fl. 26.“ — „E. d. Franc. Andorko, servitori Domini Bani Jayczensis, qui litteras similes ad Comitatum de Posega — duxit, pro expensis dati sunt — fl. 25.“ — Olvasd az 1525. eszt. Hatvani Gyűlésnek 36-dik tzikkelyét-is: „Item, Comitatus partium inferiorum, videlicet: Temes, Therontál, Báts, Valkó, Zerem, a) Possega, pro custodia partium inferiorum, domi quidem manere possunt, certos tamen nuncios de eorum medio destinare tenentur.“ és tapasztalni fogod, hogy az 1751-dik eszt. 23. tzikkely ezek következésében irattatott törvényeinkbe.

-
- a) „Sirmiensis Ducis dignitas, quam in Principe Livio Odeschalchi, eiusque successoribus Leopoldo I. innovare placuit, ante Corvini Regis tempora — Proceribus quibusdam obtigisse dicitur; imperitante vero Corvino — Laurentius — Nicolai (de Újlak) filius, testante Istvánffio, dictus est Dux Sirmiensis, quamquam in Epitaphio, quod in Arcis templo etiamnum extat, legatur: „Dux ab Újlak.“ Bonbardi Topogr. edit. prim. p. 246. Azért Tímón is Imag. Nov. Hung. Cap. VIII. intette olvasóit: „Nicolai — filius fuit Dux solius Újlaci, testificante idipsum eius epitaphio; — Sirmiensis enim ager semper erat iuris regii.“

V. F e j e z e t.

Históriai Bizonyságok, hogy Szerém, Posega, és Valkó Vármegyék Magyar Országnak alkatmányos részei.

„Antiquitates alicuius regionis scribentibus non satis esse existimo, si in eis percensendis sequuntur fidem indigenarum; sed opus etiam esse puto, multis, et irrefragabilibus testimoniis, si fidem mereri velint.“ — Dionys. Halicarn. Antiqu. Rom. Lib. VII.

A' Histórikusok e' renden következnek.

1. Turótzi Chron. P. II. Cap. 12. 'Sigmond királyról: „Rex ipse, úgy mond, post haec animo audacior, fidelibus suis diaetam universalem in oppido Kewrews - Udvarhely denominato, in Partibus Sclavoniae habito, celebrandam indixit.“ — 's valamivel alább: „Etenim illum (Stephanum filium Laczk Wayvodam) ad Caesarem Turcorum Pasaythem nuntios misisse; filiamque illius, Regi Ladislao (Neapolitano), quem inducere conabatur, ea conditione, ut illi contra Regem Sigismundum adiumento fieret, iugo matrimoniali ducere spondisse, et in huius documentum, ingentia Turcorum agmina, Hungaricas in partes inter flumina Zawve et Trawe situatas induxisse, gravesque ibidem per eosdem depopulationes edidisse dicebant. Ante haec nondum Hungaricas lustraverant terras. Iste fuit ingressus Turcorum in Hungariam primus: eo tunc illi ingentes, quas

cernimus in civitatibus Sirmiensibus, edidere vastitates, quas civitates, etiam nunc, loca illarum suis orbata aedificiis, non parvas fuisse, testantur.“ — és Bonfin Decad. III. Lib. II. edit Lips. p. 393. „Hunc igitur primum Turcarum ingressum in Inferiorem Pannoniam fuisse perhibent.“ — Ugyan ezen történetet 'Sigmond is emlékezetben hagyta 1397-dik eszt. Oklevelében Katona Istvánnál Hist. Crit. Regum Hung. Tom. XI. p. 424—426. „praetaxati viri perfidi, uterque Stephanus una cum Andrea, filio condam Nicolai vaivodae, filii dicti Stephani, filii Laczk praedicti de Debregesth — validum et saevissimum dictorum Turcorum coetum, et faleratam cohortem ad territoria regni nostri, inter fluvios Draavae et Zavae existentia, hostiliter introducere, et per eosdem incendia valida et homicidia, ac spolia grandia et detentiones, abductiones nobilium et ignobilium utriusque sexus immensae pluralitatis hominum — perpetrari facere nequiter, veriti non fuerunt.“ — Olvasd-meg ugyan ott a' 428-dik lapon ki-nyomtatott Oklevelet-is. Az 1404-dik eszt. Oklevelében pedig tsak ugyan ott a' 611. és 612-dik lapokon ezeket mondja. „Mathko autem de Zenth-márton, quum Turcorum imperator Payazeth regnum nostrum hostiliter subintraverat, inter alia sua nefaria facta, civitatem nostram regalem Zava-Zent Demeteor (Mitrovitz) nominatam, ad manus ipsius Payazeth proditorie traderat.“ — a) Tehát Szerém Vármegye Magyar

a) Mivel S k e r l e c z Úr érintett Emlékeztető írásában állítja, hogy: „Sub Sigismundo tragicus ille casus Reginarum ad

föld volt, a' mi Turótzi kronikája második Részenek 22-dik Fejezetéből még nyilvánabban ki-tet-szik. „Sigismundo Regi, illustris Princeps Georgius Rasciae Despotus — castrum Nándoralbense — Domini 1435. circa annum — a) cessit. Hoc castrum postea, rebus Turcorum invalescentibus, agro Hungarico, ut infra (Cap. 36) stilo tangetur brevi, haud parvae utilitatis fuit. Rex vero Sigismundus — in regno suo Hungariae castra Zalankeimen, Kewlpen, Bechey,

fluvium Bossuth, quod per Comitatum Verőtzensem, et Syrmientem decurrit, in terreno banalis iurisdictionis, assentientibus omnibus historicis, contigit“ ennek okáért igaz útba szükség ötöt igazítanom. Az való ugyan, hogy Ersébet, Mária leányával Gáran, jelenkor Gorián, közel Diákóhoz fogattatott el (Lásd Koller Hist. Episc. V Eccl. Tom. III. p. 157. Katona Hist. Crit. Tom. XI. p. 177—178) de onnan a' hirtelen Horvátok, Magyaroktól tartván, Szlavóniába Gymnitzi várba ragadták, valamint Sigmond 1387-dik eszt. Oklevelében Katonánál Hist. Crit. Tom. XI. p. 211—218 bizonyítja: „quum idem Joannes cruciferus (filius Joannis de Palichna) antefatas dominas reginas versus et trans pelagum, de partibus Regni Sclavoniae, ob metum et pavorem pluralitatis primatum, procerum et incolarum — Hungariae, resistere, et obesse sibi anhelantium; cum ipsis de Insula Iwanich et Castró Gymnichi appellatis profugiens, transducere satagens, in castró Viwar (Novigrad) cis litus pelagi situato, reclusisset.“

- a) A' tsere, és adomány 1412-dikben történt; lásd azon Oklevelet, melyet Imag. Nov. Hung. Cap. VII. Timon ki-adott: és Despota György levelét Katonánál Hist. Crit. Tom. XIII. p. 778—790.

Wylágosvár, Thokay, Munkách, Thálya, Regecz, ac oppida Zathmár, Bezermen, Debreczen, Thur, Warsan, et alia nonnulla; in civitateque Budensi domum egregiam illius dignitati sufficientem, pro descensu et hospitio, eidem donavit.“ — Ha Zalánkemen Magyar Országban volt, Szerémségnek is benne kellett lennie; mert Zalánkemen Szerém Vármegyében fekszik.

2. „Petri Ranzani Siculi, Episcopi Lucerini, apud Mathiam I. olim Hungariae Regem per triennium Legati Epitómé Rerum Ungaricarum per Indices descripta, a Joanne Sambuco Viennae Austriae primum edita A. C. 1558.“

Kezemnél Schwandtner György' kiadása vagyott, mellyben Índice I. Ranzán Magyar Országot e' kép írja-le: „Universam Hungariam in pagos, conventusque dividunt, quos cum appellant Comitatus, fit, ut tota ipsa regio, in Comitatus divisa sit. — Sunt autem Comitatus complurimi, numero septuaginta tres. Eorum multi a dextra, multi a laeva Danubii positi sunt. Sed eos primum, qui a dextra; deinde, qui sunt ad laevam enumerabo. Sirmiensis, dictus a Sirmio, antiquissima, et hodie Episcopalis sedis dignitate praestanti civitate. — In eadem regiuncula, Comitatus est Valconiensis — Post eum Comitatus est Poseganensis, a Posega appellatus oppido, qui intra Savum, Dravumque diffunditur.“ És Índice II. „Quibus in locis ea regiuncula, quam vocitant Sirmium, ita cognominatam ab oppido vetustissimo, [quod Sirmium apud veteres geographos dicitur. Terra ferax est vini, apud Hungaros

quam laudatissimi. Occurrit deinde Uylak, in quo oppido, Ioannis Capistrani, Viri Dei, corpus conditur. — Sub eo loco Xerut, sub quo Bejem. Contra quod, hoc est, ab adversa Danubii ripa, situm est Futach. Ab altera parte post Bejem, Chamans, postea Petri Varadina, Charum, Sallankemen, Zemlin. Hisque in locis inferior desinit Pannonia; hic se Savus Danubio miscet, quibus fluminibus Moesia, a Pannonia ipsa dirimitur.“ — Hogy pedig Pannónián Magyar Országott értette, Le-írásának kezdetén Indice I. minden kétség el-hárításának okáért előre bocsátotta: „Ante tamen, quam ad ea ostendenda me conferam, non Hungariae, sed Pannoniae vocabulo utar, quae his clauditur Regionibus.“ Meg-egyez Ranzánnal Felix Petancius-is Cancellarius Segniae in Dissert. ad Uladislauum Hung. Regem. „ex Pannonia, ad Istri et Savi confluentem, traicitur in Superiorem Mysiam, prope Belgradum oppidum.“

3. „Antonii Bonfinii Asculani Rerum Ungaricarum Decades Libris XLV. edit. Lips. 1771. in fol.“

A' 24-dik lapon: „Conventus quam plurimos habet (Ungaria) — utrasque Danubii ripas occuparunt — Citeriores, qui per Pannonias diffusi sunt, prius sunt ordine referendi; imprimis Syrmienensis conventus a Syrmio — Deinde Valconensis — Post hunc Poseganensis inter Savum, Dravunque diffusus — Slavoniam autem Dalmaticam duobus tantum Conventibus complectuntur, qui Seviae (Seniae, az az Segniae) ac Zagrabiae haberi solent.“ — Kercselich Notitiae p. 452. írja: „Comitatus Crisiensis multis saeculis cum Zagradiensi erat coniunctus, Anno 1756

separati sunt.“ — Bonfint azomban Listi János néhai Beszprémi Püspök Kovachich Mártonnál Script. Rer. Hung. Min. Tom. I. p. 332. ezen homlok irás alatt: „Adnotationes Joannis Listii Episcopi Veszprimiensis, in exemplari Bonfinii, quod ei Joannes Sambucus dono misit Anno 1568 10. Junii“ eligazított, idézett szovaira ezeket jegyezvén: „Falsum dicit, nam in sola Sclavonia tres sunt Comitatus: Zagradiensis, Crisiensis, et Varasdensis.“

Decad. IV. Lib. VI. p. 639. „Exactis Paschae solennitatibus, actitus ex Inferiore Pannonia Dux Laurentius, inter caeteros Proceres genere, animo, opibusque praepollens, et a Principe (Matthia I. rege) filii loco semper habitus.“ — És Decad. V. Lib. IV. p. 745. „Deinde oppidum Divi Demetrii (Mitrovitz) ad Savum amnem situm, non minimi momenti locus, quod per etiam Turcae infesta in Illyricum arma ferre consueviissent, misso (per Uladislauum Regem) Despota, obsessum, cum resistere non posset, dedicationem fecit. Ita omnibus, quaecunquae Laurentii (ab Újlak) fuerant in Inferiore Ungaria, duobus mensibus in ditionem (Uladislai) adductis — hic annus (1494.) abiit.“

4. „Stephani Broderic Pro-Cancellarii Narratio de clade in campo Mohaz, in qua Ludovicus II. Rex Hung. et Bohem. occidit.“ — Rétusner Miklósnál edit. Colocen.

A' 18-dik lápon: „Arcem Themessiensem, et eas regni partes (Cis Danubium) quas inferiores vocamus, Petrus Pereni tiebatur. Sirmio, et ei regni parti, quae inter Savum, et Dravum per ripam Danu-

bii iacet, Paulus Thomory Archiepiscopus Colocensis praeerat.“ 'S a' 22. és 23-dik lapokon: „Hungariam totam — Danubius — mediam interfluit, atque in partes scindit, in citeriorem, et ulteriorem. — Citerior est ea, ubi olim Pannoniae fuerunt: haec ab ulteriore Hungaria Danubio, ac Austria, et Norico — a Slavonia Dravo: a Boznia, et Rascia Savo fluminibus terminatur. Nam in locis Danubio propinguis, et ad Belgradum spectantibus, ad Savi usque fluminis ostia, cum Danubio excurrit, Walko, Posegam, Sirmium, tres insignes provincias, quas nos Comitatus vocamus, a Slavonia divellens.— Citeriori Hungariae, ubi Dravum transieris, annexa Slavonia est, pars olim Pannoniae Superioris, inter Savum et Dravum posita: sed Savum etiam longe transgressa, et usque ad flumen Hunam (hoc enim nunc illi nomen est) protensa, ubi Croatia incipit.“ — A' 24—25-dik lapokon pedig:

„Infra Budam per ripam Danubii descendentibus — Tolna est. Inde Batha, sub Batha Mohaz ad ripam Danubii situm. Mohaz ad dextram in locis mediterraneis Quinque Ecclesias habet — quatuor milliariis, vel paulo amplius a Danubio, tribus a Dravo remotam. Dravum versus Siclosium, ultra Dravum Valpo arces nobiles habentem — Supra eum autem locum, ubi Dravus Danubio miscetur, in ulteriori ripa est oppidum Ezeck — Post Ezeck Erdeud est — Post — Walko, Zatha — A Zatha per eandem ripam est Wilak oppidum arce nobilissima: atque ibi primum aperitur beata illa, et fertilissima regio Sirmiensis — Prima in Sirmia ab Wilak recedentibus occurrit Ban-

monastra, sedes Episcopatus Sirmiensis, ac antequam ad Varadinum — Petri perveneris, Kamenceh oppidum: intra illud est Varadinum — Petri — postea est Zalonkemen — Inde in eo angulo, ubi Savus, Danubio influit, arx Zemlen: — Et in hunc modum se habet Hungaria, et eorum locorum, ubi tantam cladem accepimus, situs.“

Broderics István, ki Szlavóniában, vagy is mái Horvát országban született, ezeket jól tudta; azért írja magáról a' 19-dik lapon: „Cancellarii munere fungebatur Stephanus Brodericus, in ea parte Pannoniae Superioris natus, quae nunc peculiariter Sclavonia nominatur.“

5. „Joannis Zermegh Rerum Gestarum inter Ferdinandum, et Joannem Hungariae Reges Commentarius.“ — Schwandtner Györgynél Script. Rer. Hung. Tom. II. in fol. p. 382—415.

Históriájához irt 'Elöljáró beszédében: „Sclavonia, úgy mond, pars est Illyrici huius aetatis, a multis seculis Pannoniae adtributa. Rex enim Ladislaus, eius nominis primus, qui postea inter Divos relatus est, ante sexcentos annos, Dalmatiam, et eius partes mediterraneas, quae omnes recentioribus nominibus Croatiae, et Sclavoniae adpellantur, partim adfinitate cum Zeleméro Dalmatiae Rege contracta, partim armis Hungarico regno adiecit, a) et ius comitio-

a) **Thomas Spalatensis** Archi Diaconus Hist. Salon. Cap. XVII. „Eo tempore (ex Croatis) — alter-alterum insequi, invadere, trucidare non cessabat — quidam ex magnatibus Slavoniae — ad regem Ladislaum ingressus, eum alloqui coepit, persvadens ei, ut ad capiendum Croatiae re-

rum, earum regionum populis concessit. Ex hac Sclavonia, quae Crisiensis vocatur; nam et illa, aequae, ac Hungaria, in provincias, seu tribus quasdam dividitur; Joannes Zermegh oriundus fuit; qui hanc historiam rudi, ac incohidito sermone, hortante Simone Forgách, conscripsit.“ — Ó is tehát egész hitelt érdemél.

Históriájának I. Részében a' 8-dik tizikkelyben Laskinak Solimán Császárhoz küldötségéről szólván, emégyen ír: „Interea supervenerant a Ferdinando Legati ad Solimanum, eius nomine postulantes, ut arces quascunque a tempore regis Ludovici violenter ab Hungaris avulsisset, puta: Nándor-Albam, Zerem, Vilak, Zalonkemen, Varadinum Petri, Sibi et Ungaris restitueret.“ — És a' II. Résznek 7-dik tizikkelyében: „Dum Turca oppidum Keöszegh obsidet, venerat Viennam Carolus imperator — quod persentiens Solimanus, coepit de deserenda obsidione civitatis cogitare. — Nec diu post ibi mora-

gnum, et suo dominatui subiugandum exiret — His ergo Ladislaus rex inductus consiliis — occupavit totam terram a Dravo fluvio usque ad alpes, quae dicuntur ferreae, nullo obice resistente“ — „Ufber dem Namen Annexae partes, Dies hiess ehemdem Subiectae partes, Anno 1552, zum erstenmal — Seit Anno 1635—1649. heissen sie bald subiectae, bald annexae partes. Seit 1655. immer annexae. Qualiter vero ex Subiectis partibus annexae evaserint, nullum in legibus vestigium.“ — Engel Geschichte des Ungrischen Reichs, und seiner Nebenländer. Halle 1798 in 4. II. Th. S. 392. Olvasd: Operis Tripart. P. II. Tit. 21.

tus, versus Sclavoniam castra movet — Traiecto Dravo cum omnibus copiis, Sclavoniam igne, et ferro vastat; multosque captivos abducit, et per Posegam, et Sirmium ad propria revertitur.“ — Ha Posega és Szerém Szlavóniai Vármegyék lettek volna, nem kellett vala néki Posegán, és Szerémen kívül Szlavóniát különösen emlitenie.

De eredeti Instructióban is „Posonii die 20. mensis Decembris Anno Domini 1570. Egregiis Dominis Joanni Zermegh Consiliario Camerae Hungaricae, et Joanni Ankerzeither Commissariis in Regnum Sclavoniae expeditis data,“ ezt a' zikkelyt olvastam: „Cum praeterea Civitatibus Sclavonicis: ut est Mons Graecensis, Warasdiensis, Criesiensis, et Capronczensis [instar aliarum Liberrarum Civitatum] Taxa sit imposita, eaque de re ad ipsas Civitates specialia mandata Suae Maiestatis iam antea sint transmissa; eas ad solutionem eiusmodi Taxae ipsis impositae quoque, Commissarii urgebunt, cum aliae Civitates huius Regni (Hungariae) omnes Taxam ipsis impositam iam dudum persolverint.“

6. „Jovius Historiarum sui temporis Lib. XXXVI. edit. Paris 1553. in fol.“

„Est mons, qui Sclavoniam, atque Possegam dividit — a dextra eius montis radice per Possegam, a sinistra autem per Sclavoniam ad Exechium iter patet.“

7. „Joannes Martinus Stella, Epistola Prima: „Turcae — Arcem Walpo, quae in confinibus Bosniae, Croatiae, et Hungariae sita est, fere tres totos menses frustra obsederunt,“

8. „Gregorianoz Pál néhai Győri Püspök, Mnemosynon emlékeztető irásában Kovachichnál Script. Rer. Hung. Min. Tom. I. p. 103. „Sirmiensis Episcopatus in Partibus Regni Inferioribus iam ante annos plures, amisso Belgrado, et Wylak, totus in potestatem Turcorum devenerat, nec ullum hoc tempore habebat Praelatum. Sedes eius fuit Banmonostra.“

9. Forgách Ferentz Rerum Hungaricarum sui temporis Commentarii nevű munkájában Lib. I. p. 3. „cum excessu Johannis (Zapolyae) — statim in potestatem Solymanni devenerunt et Jaitza, et Sclavonia, et Croatia, et Strigonium, et Alba-Regalis, et Sziklosium, et Walkovarium“ — és Lib. XVI. p. 406. „Mandata exequabantur Comitatus, scilicet Sümeghiensis, Baraniensis, Tolnensis, Valponiensis, et haec quidem Hungariae confinia — ex provinciis Hungariae subiectis imperio, haec supererant, ubi proximus ab Szigetho erat Dravi traiectus, in Sclavonia: Caproncza, et Zagrabia, oppida metu hostili pene desolata restabant. In Croatia, Semlin Steris-mi, et Arces Modrusia, et Segniae oppidula, Carnioliae confinia, atque propugnacula.“

10. Vrancsics Antal — Kovachichnál Script. Reg. Hung. Min. P. II. De rebus gestis Joannis Regis Hung. Lib. II. p. 54. „Insequens (annus 1537) clade Joannis Koccaneri in Pannonia Inferiori ad Ezikum et Garram accepta memorabilis.“

11. Révai Péter — De Monarchia, et Sacra Corona Regni Hungariae 1659. in fol. Centuria VII. p. 147. — 148. „Servia, aut Rascia — extra, ac intra

Savum, Sirmio, beatissimo sinui Hungariae eonfinis et coniuncta, Istro finitima ad Bosnam protenditur.“

12. Isthvánffy Miklós Hist. Lib. III. második Ulászló királyunk Újlaki Lórintz ellen 1494-ben viselt háborújáról: „Ad oppidum vero amplissimum, quod a Divo Demetrio nomen habet, ac ad Savum flumen exporrectum, opportuno ad defendendas Illyrici, Sirmiique regiones loco situm est; Lupum Despotem Thraciae, sed cuius maiores regno per Turcas pulsi, in Inferiori Pannonia sedes fixissent, copiis haud contemnendis ei traditis, sine mora expedit, ipseque illud dedentibus se se praesidiariis, nullo negotio in potestatem redegit; praesidioque imposito, ad Regem ad castra reversus est: sic, ut Uladislaus omnibus Laurentii arcibus, et ditionibus, quas in Sirmio, Inferiorisquae Pannoniae partibus habebat, brevi temporis intervallo potitus, seque, et suas iniurias egregie ultus esse videretur.“ — Lib. IV. 1501. esztendőre, Ulászló királyunknak házasságáról szólóban: „Paucis ante nuptias diebus, Turcae, trajecto ad locum, qui Malomfalva dicitur Savo, in Posegam, et Valconem Ungariae Regionès populabundi excurrerunt, et igne, ferroque grassati, magnam undique formidinem incusserunt.“ — Lib. V. Petrovits Péterről: „Erat is ex Posega, provincia Hungariae oriundus, vaivodaeque (Joanni Zapolyae) sanguine iunctus.“ a) — Lib. XIII. 1535-dik esz-

a) Zápolya ág is Posega Vármegyéből származott, melly magyar nemzetiség volt „de genere Koplon“ olvasd Horvát István könyvét Magyar Ország gyökeres régi Nem-

tendőre: „Posega est citerioris Pannoniae regio, vicina Illyrico, quae inter duo flumina Savum, et Dravum paribus fere intervallis sita est.“ — Utoljára 1537-dik esztendőre Kotzianer hadakozásáról: „Disputatur interea militari in consilio, an eadem via, uti planiore, vel relictā ad dextram Posega, quod ei adeunda iuga, et saltus Garavitii montis, Posegam a Slavonia disterminantis, difficili labore superanda essent, progredi expediret.“

Istvánnffy Miklós, mint Al-Nádori hivatalban meg őszült, meg Zágráb, és Varasd Vármegyékben birtokos; leg jobban tudhatta Magyar Országnek határait: kiról Kercselich Politicarum Institutionum Lib. II. Tit. IX. §. 17. sequ. MS. — Engel Jánosnál Geschichte des Ungarischen Reichs und Nebenländer Halle 1798. in 4-to II. Th. p. 145. e' kép szól: „Dignam, accuratamque Slavoniae modernae historiam vix scripsisse aliquem autumamus. Ratkaius siquidem Panegyrim rectius scribit, ac historiam, Tomcus aequae.“ — Scholion: „Eheu quod fatum Slavoniae est! Hanc unam iacere in tenebris

zetségeiről, és Wagner Analecta Scopae. P. IV. pag. 1—6. most már ott Zápolya nevű falu nintsen, hanem Kaptol nevezetű találtatik; de hogy Zápolya helység is létezett, bizonyos a' Római Pápa részére XIV-dik században beszédett jövedelmek számadásából, melyet Koller Hist. Episc. V Eccl. Tom. III. p. 380—381. Archi Diaconus de Posoga föl-írásalatt ki-adott, benne kétszer is elő fordul: „Paulus Sacerdos de Zapula solvit 40 banales. Item Nicolaus Sacerdos de altera Zapula solvit 30 banales.“

multi, et clarissimi viri patiuntur: uti Istvánffius, qui suam historiam in Sclavonia (in Pankowcz, et Winitza) conscripsit, ubi amplissima Dominia tenuit, et (1615.) Deo animam reddidit.“ (Vinitzae sepultus).

Hogy már Mossóczy Zakariásnak törvénykönyvét, mellyet Rudolf Császárnak, és Magyar királynak ajánlott: „Decreta, Constitutiones, et Articuli Regum Inclyti Regni Hungariae ab Anno Domini 1035. ad Annum post sesqui Millesimum Octogesimum Tertium publicis Comitibus edita Tŕnavae 1584. in fol.“ ne említsem, benne a' 748-dik lapon „Comitatus Regni Hungariae.“ cím alatt, e' renden számlálja elő: „Sirmiensis, Valkó, Posega, Verőcze, Baronnya, Bachiensis.“ s' a' t. Utánnok pedig eme homlok írás alatt: „Comitatus Regni Sclavoniae.“ ezt a' háromat teszi: „Crisiensis, Zagradiensis, Varasdiensis.“

Ennyi, 's 'illy hiteles tanúk, és bizonyságok ellen tehát Ratkay Kercselich-el mái Szlavóniának Mohátsi veszedelem előtt volt alkatmányára nézve semmi hitelt sem érdemelnek Követőkkel együtt; mert még XVII. és XVIII-dik századokban-is, a' következő Fejezetben közölt Oklevelek szerint, csak Verőcze, Kőrös, Varasd, és Zágráb Vármegyék nevezettek Szlavóniának.

VI. F e j e z e t.

A' Magyar kir. Ud. Cancellária Mohátsi veszedelem után is, tsak nem XVIII. század' közepéig majd mindég meg tartotta mái Horvát Országnak eredeti, és törvényes Szlavónia nevezetét.

Jöllehet a' mái Horvát ország a' Földleírásokban, 's némelly Történetíróknál valamivel régiebb: a' Diplomatiában mind az által tsak 1700-dik óta jelenik-meg, miután mái Szlavóniát Magyar Hazánkból tudatlan honfiaink Tót ország gyanánt ki-szakasztották. Azomban, ha szinte Szlavóniának eredeti igaz neve XVIII-dik század kezdetével igen nagy zavaradásba jött-is; de azért a' M. K. U. Camelláriánál még 1700-dik esztendő után sem enyészett-el egészen: mert a' régi Ok-levelek semmi oknál fogva sem egyeztek-meg új nevezetével. — Honfiaink közül pedig Timon Samu az első, ki „Imago Novae Hungariae repraesentans Regna, Provincias, Banatus, et Comitatus ditionis Hungariae, historico genere strictim perscripta:“ nevű könyvében, melyet 8-ad réthben 1734-ben Kassán botsátott nyomtatásba, e' tévedés ellen ki-kelt Capite II. ezekre fakadván: „Quamvis — multum deferendum sit Verbecio, et Broderito prodentibus, etiam tres quatorve regiones, quas Dravus et Savus alveis suis complectuntur, esse vere partes regni Hungariae;

quia tamen contra testificationem eorum non modo geographi, et scriptores Croatici, sed etiam faventes illis, vel oscitantes Hungarici, Sclavoniae Regno Poschegienses, Valcovienses, et Sirmienses adscripserunt, conatus illorum, regni tabulis refutare necesse est.“ Itt azután törvényeink tikkelyeire hivatkozik, és Capite XVII. észrevételeit emégyen folytatja: „Nicolaus Istvanffius in Historia Ungariae — Stephanus Verbecius in Catologo Comitatum, Georgius Peteo in Chronicis Hungaricis (mellyet 1660-ban Bétsben ki-adott) viri eruditissimi, atque spectatissimi, et in re publica maximis, gravissimisque causis cogniti, qui ante Ratkaium, et duo quidem in ipsa Sclavonia scripserunt, pro certo habent, restrictae ad Savum, Dravumque Sclavoniae Regnum tribus tractibus, Zagradiensi, Crisiensi, et Varasdiensi finiri. Joannes (Stephanus) tamen Broderitus in descriptione cladis Mohatsiensis Comitatum Verecenseni, cuius summum magistratum Praesul Zagradiensis quondam gerebat (ez Ratkay botlása: a' Zággrábi Püspökök Berzentzei 's nem Verótzei Fő-Ispányok voltak; mint már oda föl oklevélből megmutattam) concedit ei regno, idipsumque significare videntur Ordines Sclavoniae in constitutionibus suis anni 1538. ubi quidem de Poschega prorsus tacent, quamvis non longe distet Velica, ad quam commeatum pro defendendo regno suo subvehebant. Verum controversiam hanc exploi . . e diriment Scrinia Hungarorum; quorum maiores Poschegano in agro possessiones olim habebant.“ —

Több rendbéli Oklevelet írhatnak-le itt sorban, úgy mint II. Lajos királynak 1517-diki adomány levelét, mellyben „Castellum Berzewtze in Comitatu Chrsiensi in Regno Sclavoniae habitum, simul cum oppidis, aliisque universis possessionibus, quibus Illustris condam Laurentius Comes de Ujlák, Dux Bosnae, et Iudex Curiae praefuerat.“ a) Orłowchyth Györgynek, és Crusith Péternek ajándékozta. I. Ferdinandnak 1531-dik esztendei adomány levelét, mellynek erejénél fogva Mária hugának adományát „Super Castro suo, et Civitate Warasdiensi in Regno Sclavoniae in eodem Comitatu Warasdiensi existentibus, et Spectabili ac Magnifico condam Stephano de Báthor collatis“ meg-erősíti, 's ezen adományt „in Illustrem Dominam Sophiam Ducem Massoviae consortem, ac in Annam filiam eius“ ruházza. Nem külföldben 1537-diki hasonló tartalmú levelét, mellyben „Generoso ac Magnifico Joanni Kaczianer Baroni in Kaczstein et Flednek, Consiliario et Capitaneo Generali Arces Zomzedwara, et Stubycza in Regno Sclavoniae in Comitatu Zagrabiensi adiacentes“ el-ajándékozta. Továbbá „Articulos Statuum et Ordinum Regnorum Croatiae, et Sclavoniae in Congregatione eorum generali e Regiae Maiestatis edicto pro Dominica Invocavit Zagrabiae celebrata editos Anno Domini 1557.“ —

a) Nem igaz tehát Skerlecznek annyiszor idézett könyvében eme állítása: „Nicolaus Ujlak se 1474. obligat Episcopo Zagr. ad solvendas de bonis suis (quae nonnulli in Syrmio habuit) decimas,“

mellyekben Szlávóniára nézve Verótze, Körös, Varasd, és Zágráb Vármegyéken kívül több nem említették; de hogy könyvemet szerfölött ne szaporítsam, csak e' három, XVII és XVIII-dik századokban költ Oklevelet közlöm: mert már ezekből-is nyilván meg-érthetjük, hogy későbben-is a' mái Horvát ország volt a' Szlavónia.

Az első, melly eredetiképen Varasd városának levél tárában őriztetik, 1649-dik esztendőről szól, 's ilyen értelmű:

„Nos Ferdinandus Tertius, Dei Gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes, quibus expedit, universis. Quod nos cum ad nonnullorum Fidelium nostrorum humillimam supplicationem, nostrae propterea factam Maiestati: tum vero benigne compatiētes ruinae ac desolationi, aliisque calamitatibus Civitatis nostrae Varasdiensis, in quam illa proximis temporibus per incendium et conflagrationem mediae fere Civitatis, aliaque incommoda, redacta est; „ut Fideles nostri eiusdem Civitatis Cives, ac Incolae restorationis, ac reaedificationis opus, pro publica Regni nostri Slavoniae utilitate et commodo, eo facilius et commodius promovere, ac in effectum deducere valeant“: ex speciali gratia nostra, eidem Civitati nostrae Varasdiensi id concedendum et indulgendum duximus: ut ipsa a solutione cuiusdam Restantiae Quingentorum florenorum Hungaricorum, ex Taxa ipsorum ordinaria, iam antea imposita resultantium, immunis et exempta habeatur. In quorum fidem

praesentes Litteras nostras Testimoniales, et Assecutorias, Secreto Sigillo nostro roboratas, dandas duximus et concedendas. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, Die 27. Mensis Octobris Anno Domini 1649. Regnorum nostrorum Romani 13. Hungariae et Reliquorum 24. Bohemiae vero 22.“ Ferdinandus m. p. Georgius Szelepchény E. Episcopus Nitriens. m. p. Georgius Orossy m. p.

A' másiknak meg eredeti példányból közlött mása szóról szóra ez:

„Nos Leopoldus, Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archi Dux Austriae etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium, quibus expedit, universis. Quod nos cum ad demissam Fidelis, Nobis dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Petri a Zrin, Regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Bani, Praesidii nostri Zluni, Novi, et Ogulinensis Supremi Capitanei, Camerarii, et Consilarii nostri; ac Generosae et Magnificae Dominae Comitissae Annae Catharinae, natae de Frangepanibus a Thersat, conthoralis eiusdem, Instantiam, humillimamque Supplicationem nostrae propterea factam Maiestati: tum vero considerantes, unicuique integrum esse, redditus bonorum suorum distrahere, et in pecuniam commutare; id eisdem ex gratia nostra speciali benigne annuendum et concedendum duximus: ut ipsi universas merces, quas Partes Maritimae, et Portus in bonis eorundem existentes suppeditant, tanquam Dominii sui proventus et obventiones „ubivis in praefato Re-

gno nostro Sclavoniae, signanter autem in Libera, ac Regia Civitate Zagrabiensi, tam intra, quam extra moenia eiusdem,“ quotidie, ac tam in privatis, quam publicis foris ac nundinis, medio Institorum, seu Factorum suorum, fidelium utpote nostrorum Prudentum ac Circumspectorum Joannis, ac Petri Usoliny, vel aliorum ad id constitutorum, seu in futurum constituendorum hominum, dum, et quando illis placuerit, libere, et secure, ac sine ullo Mercatorum et Negotiatorum prae memorati Regni nostri Sclavoniae, praetactaeque Civitatis nostrae Zagrabiensis, aliorumque quorumvis impedimento, et prohibitione; solutis de Lege solvendis, vendere, et venales exponere, rei-que familiari eatenus prospicere et consulere valeant, atque possint. Imo annuimus et concedimus praesentium per vigorem. Quocirca Vobis Fidelibus nostris universis et singulis, cuiuscunque status, gradus, honoris, conditionis, et prae eminentiae subditis nostris, signanter autem, antelatae Civitati nostrae Zagrabiensi, aliorumque Locorum praerepetiti Regni nostri Sclavoniae, Magistris Civium, Rectoribus, Iudicibus et Mercatoribus, harum serie firmiter committimus et mandamus: quatenus ante nominatos Joannem, et Petrum Usoliny, prae memorati Comitum Petri a Zrin, ac dictae consortis eiusdem Institores, seu Factores, aliosque ad id constitutos, vel in futurum constituendos Homines ipsorum, in vendendis eiusmodi mercibus suis quibusvis, domi, vel in medio vestri, aut in publicis, et privatis Foris, nullatenus turbare, impedire, molestare et prohibere praesumatis; verum hac nostra Gratia, et Annuentia ipsos

ubique (solutis, ut praemissum est, ubique solvendis) libere, secure, et absque ullo damno, ac molestia uti, frui et gaudere permittere, ac per eos, quorum interest, vel intererit, permitti facere debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis Datum. in Castro nostro Ebersdorff septima Martii 1668. Regnorum nostrorum Romani 11. Hungariae, et Reliquorum 13. Bohemiae vero Anno 12.“ — Leopoldus. m. p. Franciscus Szegedy Eppus Vaczien. m. p. Stephanus Orbán. m. p.

Az 1708-ban, 's így már a' kiszakasztás után költ pedig ilyen foglalatú:

„Nos Josephus Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit, universis. Quod Fidelis noster Nobis sincere dilectus Intimus noster Consiliarius, et Camerarius Spectabilis ac Magnus Comes Georgius senior Erdődy de Monyorókerék, Iudex Curiae nostrae per Hungariam Regiae, Montis Claudii; ac Comitatus Varasdiensis Superemus ac Perpetuus, Comes; nec non Fideles aequè nobis dilecti Spectabiles ac Magnifici Comites Alexander, Adamus, Georgius iunior, Gabriel, Emericus, et Josephus omnes Erdődy de dicta Monyorókerék, ad benignam requisitionem nostram, nobis pro necessitatibus nostris in praesentem Haereditarii Regni nostri Hungariae Diaetam requisitis, sex millia Florenorum Rhenensium, quemlibet pro 60. cruciferis computando; et quidem praefatus Comes Alexander Erdődy memoratae summae ratam medietatem,

utpote tria millia florenorum; reliquam vero medietatem praerecensitus Comes Georgius senior, Iudex Curiae Regiae nostrae cum praememoratis fratrue libus suis, in bona, eaque currenti moneta, erga annum sex pro Centum legale Interesse, in paratis mutuo dederint. Quibus Comitibus Erdódy, ipsorumque haeredibus, posteritatibus, legatariis, et cessionariis nosmet obligavimus, et obstrinximus; imo nunc et de facto obligamus et obstringimus, quod praespecificatam sex millium florenorum Rhensium summam ante, vel ad summum post evolutionem a dato praesentium nostrarum litterarum obligatorialium, sex annorum, ex proventibus nostris regiis quibuscunque ad generalem Perceptoratum Regiae nostrae Camerae Hungaricae obvenire solitis, integre et plenarie, in bona pariter, ac eotum currenti moneta, defectu sine omni, simul et semel deponi et persolvi; eo usque autem solitum, et legale sex pro Centum Interesse, ex praetactis proventibus nostris regiis angaricalibus deponi et administrari curabimus. „Ut autem memorati Comites Erdódy, et ipsorum praescripti, tanto magis sint securi, inscribimus et obligamus ipsis Ius perennale in Bonis Lubrek in Regno nostro Sclavoniae, Comitatuque Crisiensi existentibus,“ si Ius illud perennale, quod intra revolutionem sex annorum revideri faciemus; nobis omnino competere compertum fuerit, et quidem in una directa et aequali, antelatis Comitibus Georgio seniori, Adamo, Georgio iuniori, Gabrieli, Emerico, ac Josepho Erdódy: in altera autem medietatibus saepefato Comiti Alexandro pro hypotheca reali; si nos autem Ius illud pe-

rennale praefatorum Bonorum Lubrek abalienare et divendere vellemus, saepofatorum Comitum Erdódy, et suorum praescriptorum, eatenus, caeteris paribus, benignam et condigetam, prae aliis habituri sumus reflexionem. Harum nostrarum vigore et testimonio Litterarum. Dabantur (Viennae. Die 30. Aprilis Anno 1708.“ Erdódy Nemzetségnek levél tárából. Jelenkor Ludbregh, Batthányi Herczegé. — Ezen Oklevélben érintett Ország Gyűlésről pedig olvasd. Kovachich vestigia Comitiorum p. 812—814.

VII. F e j e z e t.

Szerém, Posega, és Valkó Vármegyéknek Magyar Országtól történt el-szakasztásuk okairól, 's a' Diplomatiában Szlavónia el-nevezésükről.

A' szerentsétlen vissza vonásokra következett Mohátsi veszedelem után ezek a' Vármegyék is Solymán Császárnak meg-hódolván, idő jártával régi politikai állapotjuk egészen feledékenységre ment; midőn 1687-ben majd száz hatvan esztendeig viselt iga alól ki-szabadultak, honfiaink már azt sem tudták, hogy Hazájoknak alkatmányos részei. Ennek pedig három fő okát találok; az egyik, mert az előtt Magyar országon nem tsak meg-hitt ellensége az Osmán y rontott: hanem a' Föld- és Történet Írók-is ki-adott munkáikban kényük szerint hasogatták. Il-

lyen ártalmas következésű irások közül volt Ratkay György Zágrábi Kanonoknak „*Memoria Regum, et Banorum Regnor. Dalm. Croat. et Slav.*“ című könyve, melyet Bétsben 1652-ben egész levélen nyomtatásban kiadván, IV-dík Ferdinand ifjú Királynak ajánlott. Szlavóniát benne Varasd, Zágráb, Zágora, Turópolya, Kőrös, Vörötte, Posega, Valkó, és Szerém Vármegyékre osztotta. Ez az olly igen alkalmatlan idő közben megjelent munka pedig azért lett káros következésű, mivel a' gondatlan Honfiak meg nem táfozták.

Másik okát szerzé az a' környüállás, hogy I. Leopold Királynak 1690-ben történt meg hívására, ezeket a' tájokat az O'tsmány birodalmaiból ki-költözött Rátz nép szállotta meg. a) Fölszólító levelét olvashatni Kercselichnél *Notitiae* p. 434-435 's a' Rátz nemzetnek adott szabadságaiban, melyek Mária Therézia országlásakor nyomtatásban is megjelentek. Mire nézve mái Szlavónia, Szent-Ivány Márton szerint *Miscellaneorum Decad. Secund. P. I. p. 148—150* új lakosiról Rasciának neveztetett. „*Slavonia habet a Septentrione Hungariam et Dravum amnem interiectum, ab Occatu Styriam, a Meridie Croatiam, a qua Savo fluvio secernitur, ab Ortu Rasciam. In longitudine sua habet 20 milliaria*

-
- a) Meg-hódolás előtt ők-is Szent Koronánkhoz tartoztak olvasd F. T. N. Fejér György Prépost Úrnak eme könyvét: „*Commentarii Historici De Bosniae, Serviae, ac Bulgariae, tum Valachiae, Moldaviae, ac Bessarabiae cum Regno Hungariae nexu* Bud. 1837. in 8.“

in latitudine 10 Dravum inter et Savum. — Dividitur in tres Comitatus: Crisiensem, Zagrabiensem, et Varasdiensem. — Rascia, prout Croatia, distincta a Sclavonia, ab Occasu habet Sclavoniam, a Septentrione Hungariam, et Dravum fluvium, ab Ortu confluentiam Savi in Danubium, bonam Hungariae partem, a meridie Bosniam et Serviam, a quibus Sava amne separatur. Haec in longitudine habet 20 miliaria germanica, et iuxta defluentiam Savi 25 in latitudine, 12 Savum inter et Dravum. Continet similiter tres Comitatus: Posegiensem, Valponiensem, et Sirmiensem.“ — Szent-Ivány még ki-azakasztás előtt írt, 's ezen könyvét 1691-ben botsátotta napfényre.

Harmadik ok volt, 'mert Januárius 26-kán 1699-ben kötött, 's Februárius 16-kán meg-erősített Karlovitzi frigyben név szerént meg nem említettett, hogy a' Száván innen fekvő részek, melyeket I. Leopold király ez előtt nyert vissza, Magyarországi Vármegyék. Ezt a' frigy levelet olvasd Katonánál Hist. Crit. Reg. Hung. Tom. 36. p. 106—125. — Sőt a' királyi Biztosság is, mellyet a' Fejedelem 1700-dik esztendő Szeptember 11-kén a' vissza vett Részeknek le-írására rendelt, a) Verótze, Valkó,

- a) A' Fejedelem parantzolatjának ez a' rövid kivonata: „E re, et servitio nostro visum fuisse, quo exacta super neo acquisitis Hungariae Partibus, statis ultimi hucusque belli Turcici temporibus, auxiliante DEO, et victricibus nostris armis mediantibus gloriose recuperatis, designatio, seu concriptio conficiatur, ac Maiestati nostrae, absque longius protracta temporis mora humillime tradatur, ex qua saltem historice quasi — pateat, qui modo possessores in dictis Partibus sint. Et siquidem eum in finem-pro

Posega, és Szerém Vármegyéket, a' mint ezen emlékeztető írásból szemlátomást ki-tetszik, Szlavónia gyanánt írta le:

Humillima Declaratio

**Occasione Commissionis Caesareo Regiae in
Regnum Sclavoniae delegatae circa ea, quae
notatu erant digniora.**

„Primo circa Religionem: Regnum Sclavoniae victricibus Suae Maiestatis armis recuperatum, continet quatuor Comitatus, scilicet Valconensem, Posegiensem, Veróczensem sive Veroviticensem, et Sirmiensem. Inter quos quatuor Co-

Commissariis, et peragendis talibus neo acquisitis Partibus inter Dravum, Danubium, et Tibiscum existentibus, conficiendaque — exacta earundem designatione, Fideles nostros nobis dilectos Caesareo Aulicae, nec non Regiae Hungaricae Camerarum nostrarum respective Consiliarium, et Officinae Rationariae Poseniensis Magistrum, Joannem Franciscum ab Olbern, et Georgium Zbisko clementer deputassemus.“ —

A' Határ Őrségeknek el-intézése végett pedig September 14-kén 1700-ban egy más királyi Biztost küldött ki: „Posteaquam Fidelem Nobis Dilectum Ottonem Christophorum S. R. I. Comitem Volkra de Haidenraichstan, nostrum Camerarium, Regiae Camerae Hungaricae Vice Praesidem, et Camerae Aulicae Consiliarium pro Commissario instituentorum in Partibus Sclavonicis Confiniorum ex parte Camerali clementissime denominaverimus, eisdemque etiam Camerae nostrae Hungaricae Concipistam Grinavsky ad peragenda eiusdem Commissionis negotia subordinandum esse, de exigentia servitii nostri duxerimus.“

mitatus praecipuus est Posegiensis, et repraesentat pulcherrimum et amplissimum quendam Principatum seu Ducatum. In his Comitatibus quatuor, Ordo Ecclesiasticus est nullus, ideo, quod Dioeceses Episcopales sint ad huc controversae; et nullus Episcoporum debitam eorum curam habet. a) Passim Franciscani Bosznenses administrant Parochias pro suo libitu, qui, quoad mores potius militares, quam Religiosi videntur esse, et a nostris Patribus Franciscanis, quasi specie differunt. Populus fere universus est adeo rudis in rebus fidei, ut re vera sylvestres quasi homines et fauni possint nuncupari. Interim est nimium perfidus, periturus, crudelis, furtis, latrociniiis, rapinis, homicidiis, omnibusque flagitiis et facinoribus, iam ab antiquo deditus: praecipue tamen in utroque sexu viget ebriositas quotidiana, et ex ea provenientes rixarum contentiones. Hic populus est armis asvetus, habetque arma copiosissima etiam plebs rustica. Magna ex parte sunt Schismatici, homines ex sua Religione Catholicis infensissimi, totoque animo alienissimi. Populus iste Schismaticus pro suo capite et quasi rege habet suum Patriarcham, quem nos Archiepiscopum Rascianorum nominamus, quem autem sui vocant Patriarcham, et quemadmodum apes, suam

-
- a) Ezeket Leopold király méltó tekintetbe vevén, azon Oklevelében, melyet Junius 28 - kán 1701 - ben adott a' Szerém i Püspöknek, ilyen óvó tikkelyt iratott. „Salvo semper aliorum, et praesertim Episcopi Quinque-Ecclesiensis, quoad Posegiensem Comitatum iure, si quod edoceri possit.“ — Olvasd Prai Hier archicijának P. II. p. 381.

matrem apem, sequuntur in omnibus. Est gens instabilis et admodum vagabunda, quae de loco ad locum continuo solet variare. Deo, Patriae, et Sacratissimae suae Maiestati parum utilis; quae nunquam aliud quaerit, quam vivendi facilitatem, et ubicunque illam reperire potest, sive sub Turca, sive sub alio principe, libenter amplectitur. Unde etiam fidelitas huius gentis est tanta, quanta est facilitas vivendi. Nullibi aedificant, sed manent in tuguriis et cavernis terrae, ut, si opus sit, statim possit alio transmigrare, Sylvas et montes amant ut plurimum, veluti latibula et refugia praedonum. Ipsorum Patriarcha gentem istam sibi vendicat una cum illis terris, quas inhabitant. Quod si talis terra alteri divendatur, incolae huiusmodi continuo vacuum relinquunt, et praeter solum, et territorium nihil remanet. Est autem populus iste omni flagitiorum genere et specie refertissimus, si unicam excipiamus ieiunandi consuetudinem, quae etiam uti est summe ardua: ita videtur longe stultissima. Horum omnium censetur optimum esse remedium, si Comitatus illi ad suas Dioeceses determinantur, et Patriarcha cum suis Episcopis, et Calugeri arceantur. Deinde Parochi Catholici provideantur, alioquin enim confusio, et animarum interitus nunquam cessabit. Est in hoc Regno aliquis Episcopus Petronius Religioni Catholicae unitus, qui zelose laborat pro Ecclesia Dei, multosque Schismaticos disposuit ad Fidem Orthodoxam; cui tamen praementionatus Patriarcha cum suis Episcopis, Calugeri, et asseclis est infensissimus. Unde merito Petronius iste

est protegendus contra lupos sibi adversantes; et haec breviter circa Religionem. Porro:

Circa Politica et Saecularia: Regnum Sclavoniae quoad praemissos quatuor Comitatus, hactenus erat, estque de facto sub dispositione et administratione Cameratica, indeque habent suam dependentiam. Officiales autem Cameratici, quales soleant committere excessus, eosdem ipse Illustrissimus Dominus Commissarius ex parte Excelsae Camerae Aulicae delegatus, pro ratione sui muneris et functionis annotavit. Similiter Domini Commissarii ex parte Regni Hungariae deputati, quae ad ipsorum munia pertinebant, diligenter conscripta, ad Sacratissimam Suam Maiestatem transmiserrunt. Unicum ergo adhuc videtur illud hic addendum, quod siquidem Essechino incipiendo usque Petro-Varadinum penes Savum usque in Croatiam pergendo, sint mera Confinia, adeoque militia ubique illocata existeret, eademque militia partim esset germanica, partim vero nationalis, et partim rasciana, quae omnes magnam hactenus habuerunt agendi libertatem, adeo, ut hoc Regnum propter labores gratuitos, et propter Forspont seu condescensiones continuas; similiter etiam propter diversissimas exigendi et taxandi, malctandique exactionum, et extorsionum, species, sit adeo oppressum, ut ipsi Incolae, vel ad conspectum humanum miserrimi, nihil uspiam habere videantur. Habent enim Dominos propemodum infinitos, qui ipsis imperitare solent; Protectorem autem ipsos conservantem advertunt neminem. Quaidem in re remedium est summe necessarium. Demum hoc Regnum, quoad sui capacitatem et magni-

tudinem, mea quidem opinione, praeter populum illum, quem de facto continet, posset adhuc Quingenta millia animarum in se recipere, et alere; maxime vero, si Patria ista excoleretur, et liberaretur a sylvis et nemoribus, quae maiori ex parte terram huius Regni occupant. Atque ista sufficiant generatim pro idea quadam, et cognitione universali.“

Ki volt légyen ezen emlékeztető írásnak szerzője? az egykorú másolatban, melly Prai Györgynek kézíratai között vagyon, föl-jegyezve nem találtam; de veszem észre, hogy nem az első, hanem a' második királyi Biztosság számára íratott, mellyet Leopold király az Órségek el-intézése miatt küldött-ki. — Az első királyi Biztosság azomban igen serényen munkálkodott, 's olly hamar tellyesítette a' Fejedelem akaratját, hogy még 1700-diki December 11-kén Nádasdy Ferentz Gróf, Kasó István, és Nédetzky Sándor e' négy Vármegyét mint vélt Szlavóniát Magyar Országhoz igtatták. Melly sebes végre hajtás elegendőképen kezeskedik a' jámbor Fejedelemnek igazság szeretetéért, és egészen meggyőzhet bennünket, hogy ha ezen Vármegyéknek volt régi alkatmányukról különben tudósítatik, azokat szinte illy nagy készséggel vissza téríti, a' minő jó szándékkal 's igyekezettel Hazánkhoz kaptsolta; de erről következő Ok-levél tegyen bizonytságot, melly 1700-ban eredeti valóságában Valkó Vármegye levél tárába tétetett.

„Instructio Dominorum Regni Hungariae Commissariorum per Suam Sacratissimam Maiestatem ad Inclitum Regnum Sclavoniae in ordinem redigen-

dum clementer deputatorum, ex alia benigna Caesarea Instructinne certa in parte depromta, huicque Inclyto Comitatus Valkóiensi, et aliis Regni Sclavoniae Comitatibus pro ulteriori sui directione relicta.“

Quoad Religionis exercitium, ea, in quantum fieri potest, pure Romano Catholica, exclusis Lutheranis, et Calvinistis, ita annuentibus S. Stephani Regis Lib. 1 Cap. 2. Art. 22. 1604. Ferd. 1563. Art. 31. 1548. Art 5. 6. 7. 1550. Art. 12. 13. 14. 1548. 5. 6. 7. 8. 9. 10. et praesertim Art. 23. An. 1686. inducatur, et stabiliatur.

Restauratio Ecclesiarum, siquidem Cap. 8. Lad. Regis Lib. 1. et S. Stephani Regis Lib. 2. 34. Episcopos, seu Dioecesanos concernat, prouti eadem Leges ex decem villis easdem aedificandis indignant; ideo intendunt Comitatus ut hac modalitate restaurantur.

Ad sustentandos Parochos, iuxta morem et consuetudinem in quibusdam Regni Hungariae Partibus practicantam, Sedecima iisdem pendatur, donec aliter Sacratissima Caesarea, Regiaque Maiestas disposuerit. Item, in villa, in qua resederit Parochus, habeat unam integram sessionem colonicalem viginti quatuor integra (iugera) terrae constituentem, et competentem sylvam cum pratis; item in sortem stolae a Baptismate denarios 25. Introductione den. 10. Sepultura simplici 25. a Concione Funebri 75. pro Requiem sine cantu 25. cum Cantu 50.

Mensuras observent iuxta Art. 31. An. 1655. ad metretam Poseniensem 52. medias aridas sine discussione computatas habentem. Item ulnam, urnam vi-

ni et cerevisiae, sicut centenarium, et libram Posoniensis, seu Budensis reductionis. Okkae vero, et Kila e, et alia id genus tam aridorum, quam liquorum penitus abrogentur.

Ad coërcendos malefactores cuiuscunque generis, cum Sua Maiestas Sacratissima tam Militiae germanicae presidariae, et confiniariae; quam nationali utriusque ordinis, ita et Comitatibus, Oppidis item competentes Officiales praeficere dignata sit; quibus suo modo stabilitis, Comitatus dabit operam, ut unitis viribus eiusmodi malefactores persequantur, capiantur, et debito supplicio per suam competentem Instantiam afficiantur. Singulaeque Instantiae incumbet sibi subiectos etiam ab eiusmodi actibus, et aliis fors contigibilibus excessibus arcere; neque una Instantia in messem alterius falcem suam quoquo modo immittat: sic facile erit et scelera punire, et in bona cum reliquis Instantiis vivere harmonia.

Gens Rasciana hucusque militaris conditionis, quae in desertis locis, et praediis collocabitur; ad triennium ab omnibus oneribus publicis, simul et privatis (sola capitatione florenorum octo ipsis imposita, et ad exolutionem Praesidiariae militiae in medietate convertendorum: in altera vero Camerae, vel Dominis Terrestribus pendendorum; nisi aliter hac in parte Sacratissima Maiestas disponere dignata fuerit) eximetur; evoluta vero triennio, Comitatum iurisdictioni, et universis Regni oneribus, moderate tamen iisdem imponendis, subiicietur.

Siquidem loca pro Confraiiis, ac etiam in usum Militiae deputanda, a) ad proprietarios Dominos Terrestres spectare, et per assignationem Militiae ab iisdem avelli indubium sit; talibus Proprietariis, sive Ecclesiasticae, sive saecularis conditionis existant, de aequivalente, et adaequata, praemissa Jurium in Commissione super Bonis neo-acquisitis delegata sufficienti legitimatione et edoctio; in casu excisionis, pro eiusmodi terreno satisfactione providebitur; adeoque Incltyti Comitatus eatenus invigilabunt. b)

Gens Rasciana hucusque militaris conditionis, intra triennium solam capitationem contribuens, eandem Comitatus exolvere; et Comitatus manibus Officialium Militarium assignare debeat. Evoluto autem triennio, non solummodo Jurisdictioni Comitatum: sed etiam Dominorum Proprietariorum, in quorum nempe fundis residebunt, quoad debitos census et labores, et Cleri quoad Decimas, pleno iure subiecta erit.

Militum emeritorum, porro, nomine gaudentes et titulo, velut extra Praesidia residentes, dum per gratiam Caesaream suo modo habitandi in forma Nobilium, aut Libertinorum, fundos exemptos possi-

a) Az Órségekről olvasd Pavich Imrénék Descriptio Provinciae Bosnae Arrentinae nevű könyvét, mely 1766-ban jött ki Budán, Kercselichnek Notitiailt, és Engel Jánosnak Geschichte des Ungr. Reichs und seiner Nebenländer Halle 1798, II. Th. p. 298.—304.

b) Máí Szlavóniából, Gradiskai, Bródi, és Péter-Vári Órségek szakasztattak ki: ezek szinte Magyarországnak alkatmányos részei; fölállításuk óta jelenkorig Ausztriai törvénnyel élnek.

debunt, occasione eiusmodi fundorum, aut aliarum quarumvis quaestionum iuridicarum, Legibus Regni, et Comitatum iudicio subiecti sint, et eiusmodi emeritorum nomina, cum assignatis ad rationem eorundem locis et circumferentiis specificè annotanda, et talis Consignatio Comitatus, Camerae, seu Fisco Regio, pro Informatione communicabitur, ut cessante horum exemptione, quivis iurisdictione sua uti possit.

Tam pro servitio Suae Maiestatis, quam et administranda iustitia, et publico bono; Magistratus Comitatus, utpote Supremi, et Vice-Comites, Iudices Nobilium, Notarii, et Jurati Assessores, Publica simul et Juridica, absque omni Officialium Bellicorum, et Cameraticorum interturbatione et ingessione, prout in aliis Regni Hungariae Comitatus, administrabunt, et Officiis suis fungentur.

Et, quia indubium esset, in Praesidiis extra Milites stipendia merentes, et alios etiam inhabitatores nobiles, ac etiam quaestores futuros, ibidem residentiam facturos; hinc solis militibus stipendiariis sub Generalium et militarium Officialium commenda relictis: alii omnes ad mentem Legum Regni, signanter vero An. 1635. Art. 50. et ibidem citatorum, Comitatum Jurisdictioni subiaceant.

Porro, cum Leges Regni, signanter vero An. 1635. Art. 51. et alii ibidem citati, fugitivorum in Confinia rusticorum receptionem serio inhibeant; imo extraditionem similium innuant: ideo in his quoque Praesidiis simultum receptio et admissio praeclusa sit.

Schismatici Callugeri nullam habeant suas Ecclesias visitandi, easdem taxandi, aut parochialibus suis

quaspiam contributiones imponendi facultatem. Uniti e contra, qua Vicarii Romano Catholicorum Episcoporum Ordinariorum, consvetas et debitas Visitaciones peragere valebunt. Hi semper, prout et Schismatici, a praefato suo Ordinario Romano - Catholico habeant dependentiam.

Limites vero Comitatum, interim, donec exactius per Officiales, vel eos, quibus competit, investigentur et resciantur (quatenus iidem Officiales Comitatum diligentem investigationem primitus fiendam, adhibeant operam) taliter, uti Provisoratus Camerales sunt, observabuntur. Valkóiensis Comitatus habebit totum Districtum Inspectoratus Eszekiensis. Veróczensis Comitatus Districtum Provisoratus Veróviticensis. Posegiensis Comitatus Districtum Provisoratus Nominis eiusdem. Sirmiensis Comitatus totum Sirmium servabit. a)

In Conscriptione, porro, Comitatum, dum ex parte Excelsae Camerae Regnum totum conscribetur, adiunget Comitatus vel minimum unum ex gremio suo, qui Conscriptioni adesse, eamque Comitatus in authenticis paribus reportare possit.

Cum autem praemissorum Comitatum Supremi Comites, utpote: Sirmiensis Serenissimum Du-

a) Azoknak okaik tehát, kik ezen Vármegyéknek mostani ki-terjedésükből akarják volt régi alkalmányukat megmutatni, önként el-enyéznek, 's bizonyággal éppen nem szolgálhatnak.

cem Sirmiae, a) et Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Episcopum Sirmiensem. b) Valkoviensis Illustrissimos: Joannem Draskovicz: Posegensis, et Veróczensis Comitatum Davidem Joannovich, Comites Sua Maiestas Sacratissima praeficere dignata sit, Nobisque, iisdem Dominis Supremis Comitibus subalternos Comitatus Officiales constituendos benigne demandaverit. Ideo in Posegiensi Comitatu pro Vice-Comite Egregium Gabrielem Ladislaum Hapsz, Perceptore Joannem Georgium Stakics-Bosznics, Judice Nobilium Joannem Spolaricz, Juratis Assessoribus Georgium Radilovicz, et Antonium Nicolaum Spolaricz. In Valkóiensi pro Vice-Comite Joannem Hillepront, Substituto eiusdem et simul Perceptore Joannem Andream Schwärztl, Jurato Assessore Franciscum Szántóházi. In Sirmiensi pro Notario dictum Joannem Hillepront, Perceptore Petrum Valter.

a) Ez Odeschalchi Julius Hertzeg volt; a' ki Leopold adományából bírta Szerémséget.

b) Jány Ferentz, kiről Prai Hierarchiae P. II. p. 394. „Factus XVI. Martii (1689.) Supremus Comes Sirmiensis, úgy mond, qui primus in hac provincia iurisdictionem exercens, sensim Dioecesim Sirmiensem instauravit.“ A' Szerémi Püspök jelenkor Diákói, és Boznai Püspökségek tzmét is viseli; mert miután Boznát elvesztettük, a' Boznai Püspök Káptalanával együtt Diákóváratt telepedett-le (Prai Hierarchiae P. II. p. 421.—422.) 's idővel Mária Terézia e' három Püspökségből egyet szerzett. Prai ibidem p. 382.

In Veróczyensi pro Vice-Comite et simul Perceptore Andream Labos, pro Juratis Assessoribus Joannem Kendey, et Georgium Fordicz ordinaverimus, et praevis deposito per eosdem corporali iuramento installaverimus; reliqua vero Officia Comitatus (ex quo hic plures ad id aptae Personae reperibiles non fuissent) ipsis Dominis Supremis Comitibus constituenda relinquimus. a) In reliquo vero Incltyti Comitatus Legibus et Consuetudinibus Regni Hungariae (haud immemores sui iuramenti) se se accommodare studebunt. Actum Veroviticae Die 11. Decembris Anno 1700.“

Comes Franciscus de Nádasd m. p. L. S.

Stephanus Kasó m. p. L. S.

Alexander Nedeczky m. p. L. S.

Ezen Részeknek Hazánktól lett el-szakasztásáért tehát senkire másra nem vethetünk, hanem egyedül magunk gondatlanságára: kik, valamint mostanában, úgy régenten-is Ante-Acták nélkül dolgozván, Jógainkat I. Leopold király előtt be-bizonyítani elmulattuk. A' Főlséges Ausztriai Házból ditsóségesen országló Apostoli Fejedelmek valóban min-

-
- a) Minthogy ez előtt Szerém, Posega, Valkó, és Verőtze Varmegyék annyi Kamarai Tisztartóságok voltak, 's ezen hiteles Oklevél szerént, először csak 1700-ban léptek ki a' Kamarai kormány alól; ennél fogva Prai meg-botlott, midőn írta, hogy Jány Ferentz Szerémi Püspök, 1689-dik esztendőn lett Szerémi Főispány.

denkor Szent Koronánk Jógainak fön-tartására igye-
tek, 's hív jobbágyaikat-is ezen szent kötelesség meg-
tartására szorították. a) Ha pedig néha valami ellen-
kező történt is, mint ezen jelen levő esetben; akkor
mindég mások voltak rendelkezéseiknek indító okai;
mellyeket azomban mind annyiszor vissza húzták,
valahányszor honfiaink Elóttük az igazságot föl-födöz-
ték. Így I. Leopold 1671-ben Széchényi György
Kalotsai Érseknek föl-írására (Katonai Hist. M. Co-
jocen. Eccl. P. II. p. 97—99) Hazánkra rovott négy
milliomni adónak felét el-engedte; valamint kezeim-
nél levő levelének hiteles másából meg-tudtam. Szé-

-
- a) Mint Teuffel Erasmus néhai Vár-nagynak és Hadi-
vezérnek eme esküjéből ki-tetszik, kit I. Ferdinand
1548-ban ajándékozott-meg magyar arany szabadsággal;
„Ego Erasmus Teuffel, benignitate Sacrae Romanor. Hung.
Boëm. etc. Regiae Maiestatis Domini mei clementissimae,
ex pleno consilio suae Maiestatis in numerum, coetum-
que verorum Regni Hungariae Nibilium assumptus, Ju-
ro per DEVM vivum, et B. V. Mariam, et Omnes San-
ctos DEI, quod a modo in posterum Legibus, Decretis-
que, et publicis Constitutionibus eiusdem Regni Hunga-
riae factis, vel fiendis, tanquam verus Hungarus fideliter
et obedienter in omnibus parebo, Libertates, Decreta,
Privilegia, Immunitatesque eiusdem Regni, pro viribus
meis semper defendam, neque contra eas quavis ratione,
modo, aut praetextu quocunque, unquam faciam, vel
admittam, Secreta consilia Regni nemini pandam. Nul-
las Arces, nullamve Regni partem a Regno alienabo; sed
alienata etiam otani studio, diligentia, ac fide recupera-
re pro viribus conabor. Ita me DEVS adivet, et B. V.
Maria, et Omnes Sancti DEI.“

chényi Pál Kalotsai Érseknek Előtte tett kinyilatkoztatására pedig azon jóvallástól, hogy a Magyarok Ausztriai Törvények szerint igazgattassanak, szinte el-állott.

De hogy ismét a föl-vett tárgyra térjek, Szlavónia, az Otsmány zsarnokságának meg-szűnése után 1700-ban vetetett föl leg-elsőször a többi Vármegyék sorába, 's ezen az időn kezdődik mostani alkalmánnya-is a Diplomatiában: „*Posterioribus quoque annis, úgy mond Bonbordi Topographiájának első kiadásában a' 231—232-dik lapjain, iuxta quorundam Geographorum partitionem pars Slavoniae non modica, terni nempe Comitatus: Zagradiensis, Varasdiensis, et Crisiensis, in Croatiam abiisse sunt visi; ut adeo iuxta eorundem dimensiones Regnum Slavoniae 50. duntaxat germanica miliaria in longum, videlicet a Copranicia usque ad influxum Dravi in Danubium, in latum verò non nisi 12. hodie numeraret. — Indicatum limitum restrictionem non aliunde ortam suspicamur, quam quod Croatia potiori sua parte a Turcis mulctata, a) antiquae dominationis et*

a) A' Karlovitz-i frigy-levélnék ötödik cikkelye szerint „*Ab ostio amnis Bossut in Savum effluentis, usque item in Savum elabentis Unnae fluvii ostium, Savi altera pars (a' mai Szlavónia) pertinens ad editionem caesaream, possideatur ab eius maiestate; altera vero pars (túl a' Száván, Unna és Bossut között) possideatur ab imperatore Ottomanorum. — Usque ad Unnam fluvium regio, pertinens ad dominium imperialis Ottomanense maiestatis, qua Boaniam spectat, citerioribus ripis Unnae fluvii definiatur atque terminetur.*“ Lásd Katona Hist.

gloriae nihilominus tenax, in vicinam denique Regionem suum nomen extenderit. Plerisque tamen eruditioribus, etiam Croatis, adhuc vetus Slavoniae divisio praeplacet, eidemque ternos Comitatus a nobis paulo ante memoratos lubenter transcribunt.“

Ezt a' Hazánk kárával, és Szent Koronánk Jógainak rövidségével történt el-szakasztást azonban talám helyre hozzák a' honfiak, ha Rákóczy Ferentznek pártütése nem történik, s. ha I. József király 1708-ban ki-hirdetett ország gyűlését tarthatja. E' polgári háborúnak le-tsillapódása után mind az által az 1715-dik eszt. ország gyűlésen jelen volt Karok és Rendek a' 92-dik tikkelyben kérték ugyan „Comitatum Poseghiensis, Veróczyensis, Sirmiensis, Valkóviensis, Csongradiensis, Csanadiensis, Aradiensis, Békesiensis, Zarándiensis, Torontaliensis, Zeuriniensis ad Sacram Regni Coronam spectantium Rein-corporationem — Comitatum quoque Maramaros, Kraszna, Kővár, et Közép Szolnok Reapplicati-onem.“ — De ez akkoriban el-maradt: „Quia-magnam considerationem, et non tantum Status Politi-ci, a Militari distinctionem: sed etiam ipsorum Lin-i-tum Comitatusium hactenus incertorum definitio-nem, et separationem praerequirebat; adeoque erga praeviam Commissionis eatenus instituendae revisio-nem et relationem, se ita determinaturam (Sua Re-gia Maiestas) resolvit; ut publicae utilitati, et servi-

Crit. Reg. Hung. Tom. 36. p. 111.—112. — Ezen frigy kötés szerint Horvát országból Verbász, és Unna között engedték az Otsmánynak. —

tio suo nihil deesse possit. a) — Az 1723 és 1729-dik eszt. 20. és 7-dik tikkelyeknek sem lett sikerük. Az 1741-dik eszt. 18-dik tikkelyből pedig nyilván észre vehetni, hogy a' Karok és Rendek azt sem tudták, mit kérnek; mert a' nevezett Vármegyéket már Alsó-Szlavóniának nevezik: 's gondatlanságuknak a' lett a' vége, hogy ezek a' Részek 1749-dikben a' mostani lábra állítottattak. „Status, Ordinesque fuere solliciti. úgy mond Kerceselich Notitiae p. 405 ut

a) Ezen, és a' 113. 's 118-dik tikkelyek következtében ki-küldött országos Biztosság, munkálataiban többi között inégyen írt: „Cum Regnum hoc Hungariae olim quidem sat amplum, potentia nihilominus exposit Ottomanica diminutum, victricibusque rursus, ac gloriosis Caesaris armis maiori in parte vindicatum quidem, avulsae nihilominus partes recuperatae nondum Regno, ac Jurisdictioni Sacrae Coronae essent reapplicatae; censeamus demisse, pro reapplicatione, et reincorporatione avulsorum — Comitatum Posegiensis, Verovichiensis, Valkoviensis, Syrmienensis, Bachiensis; item Chongradiensis, Aradiensis, Torontaliensis, Bodrogiensis, Zarándiensis, Békesiensis, item in parte Regnorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque Terreni per Generalatum Varasdiensem possessi: nec non Bonorum Frangebano, et Zriniano fiscalium tam maritimorum, quam Croaticorum: praeterea Provinci-arum Lichae, et Corbaviae, nec non plagae terrae Savi circumfluentis beneficio septae, quam Dominium Moczi-chense in Carniolia situm sibi incorporavit — Sacrae Suae Maiestati humillime supplicandum. Huius supplicationis indubius effectus vel ex se speraretur, quod Sacratissima Sua Maiestas, sacro Diplomate suo Regio Inaugurali, Juramento firmato, id se facturam clementissime, et paterne offerre dignata est.“

Slavonia Sacrae Coronae ab antiquo membrum, ei-
 dem per legem reincorporaretur. Anno igitur 1715.
 Art. 118. eatenus est provisum, constitutumque. Ve-
 rum — Slavoniae constituta facto Article per Comi-
 tatum erectionem reincorporatio, ad annum 1741.
 negligebatur. Sub Maria Theresia anni 1741. Art.
 18. in fine habet; Districtus — Sirmiensi, et Infe-
 rioris Slavoniae, ut primum res in magis tranquil-
 lum statum repositae fuerint, Regno pari modo (or-
 szágossan) reincorporentur, et eiusdem iurisdictioni
 (articulariter) submittantur — Rebus in tranquillio-
 rem statum positis — ad effectum memoratorum Artic-
 ulorum anno 1745. itum est. Commissarius erat Comes
 Alexander Patachich — Erecti hac occasione sunt In-
 ferioris Slavoniae tres Comitatus, videlicet: Vero-
 viticensis (ekkor egyesült Valkó Verőtze Várme-
 gyével) Sirmiensi, et Poseganus, positi horum Ma-
 gistratus. Sed quia vel firmati non fuissent inter no-
 vam hanc, et militarem iurisdictionem limites, vel
 sufficiens pro Confiniis designatio non credebatur; ideo
 Anno 1749. Excellentissimus D. Comes Antonius Gras-
 salkovich Aulicae Hungaricae Regiae Camerae Prae-
 ses — Generalis item ab Engelshoffen, cum aliis, quos
 inter ego quoque fueram, a Maiestate Regia missus;
 ea, quae vel probata prioris Commissionis non fuere,
 vel erant corrigenda, debitum reduxit in ordinem,
 limitesque praedictarum Iurisdictionum constituit. —
 Ezek következtében hozatott az után az 1751-dik
 eszt. zavaros értelmű 23-dik tizikkely: ut Comitatus
 Syrmii, Verőcensis, et Poseganus per Suam Ma-
 iestatem Sacratissimam post hac ad diaetales Regni

concursus evocandi, inter reliquos Regni huius Comitatus sessione, et voto postliminio gaudere possint, salva in reliquo Regni Hungariae, et Banali Iurisdictione!!! mintha bizony ezek a' Vármegyék (ide nem értvén a' régi Verőtze Vármegyét) valaha Bánok alatt lettek volna. „Me, vera pro gratis loqui — necessitas cogit. Vellem equidem vobis placere; sed multo malo vos salvos esse, qualicunque erga me animo futuri essetis.“ Quinctus ap. Livium D.I. Lib. 3.

VIII. F e j e z e t.

Be-Rekesztés.

Idézzetthiteles Ok-levelek, számos Törvény Tzikkelyek, 's nem kevés históriai Biznyságok szerint tehát mai Szlavónia, az az: Szerém, Posega, Valkó, és Verőtze Vármegyék (mert Valkó Verőtzével csak 1745-ben egyesült) első meghódítás óta Hazánk alkatmányos Réseivel lévén, a' három első mindenkor Alsó Magyar Országí Részek közé tartozott; régi Verőtze Vármegye pedig csak Tatár-járas után következett zárzavarban jutott Szlavóniához (érttem a' mai Horvát Országott) 's olly gondatlanságból maradt oda, mint hajdan Zaránd, Közép-Szolnok 's a' t. Erdélyhez; de éppen ezen oknál fogva Hazánknek szinte el-válthatatlan Rése.

Meg-határozottan azon időt is, melyben ez a' négy Vármegye a' viselt és olly sokáig viselt Otomány szolgaság után vigyázatlanságunkból Szlavónia

gyanánt ki-szakasztatott; hogy ne csak tudnók, mikor tsuszsztan legyen a' Diplomatiába az első három Vármegyére nézve-is a' Szlavónia nevezet: hanem ezentúl immár nagyobb figyelemmel igyelve Jogainkra, azoknak össze írásában buzgóbban forgolódjunk. Az ilyen munkára több kéz, és köz szorgalom kívántatik; azért fölötte szükségesnek látom, hogy az egyes hazafiakon kívül, a' magányos Nemzetségek Levéltárnokai, 's a' Nemes Káptalanok, hiteles Conventek, vagy is Szerzetes Gyülekezetek, nem különben a' Nemes Vármegyék-is egybe vetett vállakkal, tudományos Férfiak által dolgoztassanak, 's emlékeztető Írásokat a' jövőendő Kor hasznára, és örök emlékeztetere készítessenek.

Ha a' mi Elcink még csak XVI. században-is, minek utánna édes Hazánk Otsmány rabságába esett, így gondolkottak volna, az el-szakasztott Részekért mostanában nem kellene aggódnunk. Hozzuk tehát helyre a' mit Atyáink el-mulattak, 's írjunk össze immár mindeneket, a' mik bennünket illetnek. Sőt a' miket csak ezentúl az Ország Gyűlésein föl veendünk, azokat előbb oda haza különösen tárgyakként, markossan vegyük-föl, 's velőssen dolgozzuk-ki, nem hagyván magunkat tsupán csak az Országos Ki-küldötségekre; mert mennél többen azon egy tárgy föl-világosításán fáradsanak, annál nagyobb fényességre derül az Igazság. Ez a' törekedés ha majd közönséges lészen, az után Ország Gyűléseink, 's egyéb Tanakodásink sem tartanak olly sokáig, hanem rövidebb idő alatt sokkal többet, 's fogamatossabban fogunk végezni, mint eddig készületlenek tettünk.

60/124
 Azomban, ne talám ezeket némelly külföldi
 gondolkodású Olvasók félre értsék, 's balra magya-
 rázzák, Értekezésemet Demosthenesnek az I. Philip-
 pikája végén álló a'ma soraival fejezem-bé, mellye-
 ket T. T. Horvát István Úr az 1833-dik eszt.
 Tudományos Gűjtemény II. Kötetben a' 116-dik la-
 pon hozott föl: „Ego igitur, nec unquam alias ad
 gratiam loqui institui, nisi idem et profuturum Vo-
 bis persvasum haberem, et nunc quae sentio, sim-
 pliciter omnia sine ulla tergiversatione, libereque sum
 elocutus: velim autem, sicuti exploratum habeo, e re
 Vestra esse, ut ea, quae optima sunt, audiat, ita
 scire me etiam, fidelissimo svasori idem profuturum:
 multa enim libentius dixissem. Nunc quamquam ob-
 scurum est, quidnam hinc consecuturus sim: tamen,
 quia persvasum habeo, haec facta Vobis fore utilia,
 dicere institui. Vincat autem id, quod Vobis Omni-
 bus profuturum est.“

22819
 mm

60-8788

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

DISCHARGE-URL

QL JUN 28 1982

APR 26 1982

4728

602-8788

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

DISCHARGE-URL
QL JUN 28 1982
APR 26 1982

W28

